

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет економіки та менеджменту
(назва факультету)

Кафедра економіки та фінансів
(повна назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього рівня

магістр

(назва освітнього ступеня)

на тему: Шляхи забезпечення безбитковості господарської діяльності підприємства
(на прикладі ТОВ «Тереконсул»)

Виконав: студент _____ 6 _____ курсу, групи ПШЗ-61
спеціальності _____

_____ 076 «Підприємництво, торгівля та _____ біржова
діяльність»

(цифра і назва спеціальності (напрямку підготовки))

	 (підпис)	Павлишин С.О. (прізвище та ініціал)
Керівник	 (підпис)	Мариненко Н.Ю. (прізвище та ініціал)
Нормоконтроль	 (підпис)	Химич І.Г. (прізвище та ініціал)
Завідувач кафедри	 (підпис)	Парухник О.В. (прізвище та ініціал)
Рецензент	 (підпис)	Якимішин Л.Я. (прізвище та ініціал)

Тернопіль
2022

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Факультет Економіки та менеджменту
(повна назва факультету)

Кафедра Економіки та фінансів
(повна назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Зав. кафедрою ЕФ
Олена ПАНУХНИК
(прізвище та ініціал)
«10» 10 2022 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ**

на здобуття освітнього ступеня магістр
(назва освітнього ступеня)
за спеціальністю Підприємство торгівлі та дистрибуції
(цифра і назва спеціальності)
студенту Кавишини Євгенію Олександровичу
(прізвище імя по батькові)

1. Тема роботи Шляхи забезпечення діяльності
гандлерської діяльності підприємства

Керівник роботи Мариненко Наталія Рівна д.с.н., проф. кафедри ЕФ
(прізвище імя по батькові науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом ректора від «15» вересня 2022 року № 4/7-753

2. Термін подання студентом завершеної роботи _____

3. Вихідні дані до роботи _____

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

- Відп. 1. Методико-методичні основи та шляхи забезпечення діяльності гандлерської діяльності підприємства.
Відп. 2. Аналіз діяльності гандлерської діяльності підприємства.
Відп. 3. Організаційно-методичні основи забезпечення діяльності гандлерської діяльності підприємства.
Відп. 4. Організаційно-методичні основи забезпечення діяльності гандлерської діяльності підприємства.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, ескізів)
Висновок 1.2 - Внутрішні дані про стан діяльності гандлерської діяльності підприємства.
Висновок 1.6 - Графічне відображення плану діяльності гандлерської діяльності підприємства.
Висновок 2.1 - Організаційно-методичні основи управління ПДВ "Тернопіль"
Висновок 3.1 - Початок діяльності гандлерської діяльності підприємства.
Висновок 3.5 - Резерви, шляхи розвитку гандлерської діяльності підприємства ПДВ "Тернопіль" з перспективним періодом.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях	Радинський С.В., к.е.н., доцент Стручок В.С., старший викладач кафедри ОХ	16.11.2022 р. <i>Стручок</i>	<i>Радинський</i>

7. Дата видачі завдання «14» листопада 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір та затвердження теми кваліфікаційної роботи	16.11.2022 р. - 18.11.2022 р.	<i>Виконано</i>
2	Робота над планом, затвердження плану	19.11.2022 р. - 20.11.2022 р.	<i>Виконано</i>
3	Пошук та підбір літератури, відповідно до затвердженого плану	21.11.2022 р. - 22.11.2022 р.	<i>Виконано</i>
4	Робота над першим (теоретичним) розділом	23.11.2022 р. - 28.11.2022 р.	<i>Виконано</i>
5	Робота над другим (аналітичним) розділом	29.11.2022 р. - 04.12.2022 р.	<i>Виконано</i>
6	Робота над третім (проектно-рекомендаційним) розділом	05.12.2022 р. - 09.12.2022 р.	<i>Виконано</i>
7	Робота над четвертим розділом «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях». Підписання розділу в консультантів	10.12.2022 р. - 14.12.2022 р.	<i>Виконано</i>
8	Проходження нормоконтролю	15.12.2022 р. - 16.12.2022 р.	<i>Виконано</i>
9	Підготовка керівником відгуку та отримання зовнішньої рецензії	17.12.2022 р. - 18.12.2022 р.	<i>Виконано</i>
10	Попередній захист кваліфікаційної роботи	19.12.2022 р. - 20.12.2022 р.	<i>Виконано</i>
11	Робота ЕК. Захист кваліфікаційної роботи	22.12.2022 р. - 23.12.2022 р.	<i>Виконано</i>

Студент

Павлишин Є.О.
(підпис)

Павлишин Є.О.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

Марченко Н.Ю.
(підпис)

Марченко Н.Ю.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Павлишин Є.О. Шляхи забезпечення беззбитковості господарської діяльності підприємства (на прикладі ТОВ «Терекопосуд»). – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. – Тернопіль, 2022.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є виробничо-господарська та фінансова діяльність ТОВ «Терекопосуд».

Метою роботи є аналіз та узагальнення теоретико-методологічних підходів і практичних рекомендацій щодо забезпечення беззбитковості виробничо-господарської діяльності ТОВ «Терекопосуд».

Для написання роботи використанні *методи* порівняння, узагальнення, аналізу, синтезу, графічний і табличний, математичні та статистичні.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретико-методичні основи та шляхи забезпечення беззбитковості господарської діяльності підприємства. Проаналізовано особливості виробничо-господарської діяльності ТОВ «Терекопосуд» у контексті забезпечення її беззбитковості, здійснено діагностику показників фінансового стану даного підприємства, оцінено чинники, що впливають на беззбитковість його господарської діяльності. Визначено шляхи удосконалення забезпечення беззбитковості господарської діяльності ТОВ «Терекопосуд», здійснено прогнозування рівня беззбитковості господарської діяльності підприємства та дано оцінку можливості досягнення стабільності функціонування досліджуваного підприємства у майбутньому. Описано основні заходи з охорони праці на ТОВ «Терекопосуд» та забезпечення безпеки виробничої діяльності підприємства у разі виникнення надзвичайної ситуацій з викидом (виливом) аміаку.

Ключові слова: ціна продукції, постійні та змінні витрати, точка беззбитковості.

ANNOTATION

Pavlyshyn Ye.O. Ways of break-even provision of an enterprise economic activity (LLC “Terekoposud” as a case study). – Manuscript.

Research for obtaining the “Master” educational level in specialty 076 “Business, Trade and Exchange Activity”. – Ternopil Ivan Puluj National Technical University. – Ternopil, 2022.

The *object of the research* is the production, economic and financial activities of the LLC “Terekoposud”.

The *aim of the research* is an analysis and generalization of theoretical and methodological approaches as well as practical recommendations for the LLC “Terekoposud” production and economic activity break-even provision.

Research methods: comparison, generalization, analysis, synthesis, graphical and tabular, mathematical and statistical.

The theoretical and methodological foundations and ways of providing the enterprise’s break-even economic activity are studied. The peculiarities of the production and economic activity of the LLC “Terekoposud” in the context of ensuring its break-even are analyzed, the indicators of the financial state of this enterprise are diagnosed, and the factors affecting the break-even of its economic activity are evaluated. The ways of improving the break-even of the LLC “Terekoposud” economic activity are determined, the break-even point of the enterprise’s economic activity is forecasted, and the possibility of achieving stability of the investigated enterprise functioning in the future is assessed. The basic labor protection measures at the LLC “Terekoposud” and ensuring the safety of the enterprise’s production activities in case of an emergency situation with an ammonia release (spill) are described.

Keywords: product’s price, fixed and variable costs, break-even point.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗЗБИТКОВОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	10
1.1 Поняття та сутність беззбитковості господарської діяльності підприємства.....	10
1.2 Чинники, що впливають на забезпечення беззбитковості господарської діяльності підприємства.....	17
1.3 Методи і підходи до забезпечення беззбитковості господарської діяльності підприємства.....	23
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ТЕРЕКОПОСУД» У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ БЕЗЗБИТКОВОСТІ	30
2.1 Аналіз господарської діяльності ТОВ «Терекопосуд».....	30
2.2 Діагностика показників фінансового стану ТОВ «Терекопосуд».....	34
2.3 Оцінка чинників, що впливають на беззбитковість господарської діяльності ТОВ «Терекопосуд».....	45
Висновки до розділу 2	48
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ШЛЯХІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗЗБИТКОВОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ТЕРЕКОПОСУД»	50
3.1 Прогнозування рівня беззбитковості господарської діяльності ТОВ «Терекопосуд».....	50
3.2 Досягнення стабільності функціонування ТОВ «Терекопосуд» за допомогою визначення основних чинників впливу на його прибуток.....	64
Висновки до розділу 3	68

РОЗДІЛ 4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	69
4.1 Охорона праці на ТОВ «Терекопосуд».....	69
4.2 Забезпечення безпеки виробничої діяльності підприємства у разі виникнення надзвичайної ситуацій з викидом (виливом) аміаку.....	72
Висновки до розділу 4.....	74
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78
ДОДАТКИ.....	86

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні загрози та виклики, а саме військове вторгнення РФ на територію України, пандемія коронавірусу, кризові явища в економіці країни, змушують українські підприємства здійснювати пошук основних шляхів забезпечення беззбитковості виробничо-господарської діяльності. Інформацію про господарський стан підприємства, у відповідності до якого рівень його доходів і витрат рівні між собою, використовують для здійснення узагальнюючої оцінки прибутковості та ризиковості здійснення підприємницької діяльності.

Визначення точки беззбитковості реалізується не стільки після отримання збитку від нерациональних і необдуманих управлінських рішень, як визначається перед реалізацією виробничого процесу із метою забезпечення управління виробничими витратами та стимулювання зростання і максимізації отриманого чистого прибутку підприємством.

Серед вчених, які у своїх наукових працях розкривали питання беззбитковості господарської діяльності, аналізування точки беззбитковості, маржинального аналізу, пошуку резервів підвищення ефективності виробництва, є Андрійчук Р. В. [1], Аптекарь С.С. [2], Бала В. В. [5], Бехтер Л. А. [7], Булуй О. Г. [9], Василенко Ж. А., Глушенкова Н. О. [10], Галушко В. П. [11], Іляш О. І., Єндрущак С. П. [15], Кіндрацька Г. І., Загородній А. Г., Кулиняк Ю. І. [16], Клепікова О. А., Сільвестрова Ю. С. [17], Кобзій О. В. [18], Корінько М. Д. [19], Константюк Н. І., Винник Т. М. [57], Костенко Т. Д., Підгора Є. О., Рижиков В. С. [20], Мариненко Н. Ю. [24–32, 59–64], Назаренко Т. П. [34], Ніпорко Н. І. [35], Овсянкін А. Ю. [36], Орлов О. О., Рясних Є. Г. [37], Погорєлова Т. О. [41], Радинський С. В. [43], Тарадайко К. Є. [46], Чумаченко М. Г., Білоусова І. [53], Чухліб М. [54], Щехорський А. Й. [55] та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз та узагальнення теоретико-методологічних підходів і практичних рекомендацій щодо забезпечення безбитковості виробничо-господарської діяльності ТОВ «Терекопосуд».

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення таких завдань:

1. Встановити сутність поняття «точка безбитковості» підприємства.
2. Ідентифікувати та проаналізувати чинники, від яких залежить рівень безбитковості діяльності підприємства.
3. Дослідити існуючі погляди щодо підходів до дослідження точки безбитковості та розрахунку необхідного розміру виробництва для прибуткової діяльності.
4. Ознайомитися із особливостями виробничо-господарської діяльності ТОВ «Терекопосуд».
5. Здійснити діагностику показників фінансового стану досліджуваного підприємства.
6. Розрахувати точку безбитковості господарської діяльності ТОВ «Терекопосуд».
7. Знайти резерви зростання розміру прибутку шляхом аналізу факторів, що на нього впливають та спрогнозувати рівень безбитковості господарської діяльності ТОВ «Терекопосуд».
8. Ознайомитися із охороною праці на ТОВ «Терекопосуд» та забезпеченням безпеки виробничої діяльності підприємства у разі виникнення надзвичайної ситуацій з викидом (виливом) аміаку

Об'єктом дослідження є виробничо-господарська та фінансова діяльність ТОВ «Терекопосуд».

Предметом дослідження є теоретико-методичні підходи та практичні рекомендації щодо забезпечення безбитковості господарської діяльності підприємства.

Методи дослідження. Для написання роботи використанні методи

порівняння, узагальнення, аналізу, синтезу, графічний і табличний, математичні та статистичні.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи склали: фундаментальні положення економічної теорії, законодавчі та нормативні акти України, наукові статті вчених, Інтернет-джерела, дані фінансової звітності ТОВ «Терекопосуд».

Практичне значення отриманих результатів кваліфікаційної роботи полягає у тому, що висновки та рекомендації можуть бути використані у роботі ТОВ «Терекопосуд» для забезпечення беззбитковості його діяльності та успішного функціонування у майбутньому.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки дослідження доповідались та обговорювались на VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (м. Тернопіль, 01-02 червня 2022 р.) із публікацією тез доповіді:

1. Павлишин Євгеній. Сутність беззбитковості господарської діяльності підприємства. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах»: зб. тез доповідей, 01-02 червня 2022 р. / за заг. ред. О.В. Панухник. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2022. С. 79–80.

Структура та обсяг роботи. У кваліфікаційній роботі подано вступ, чотири розділи, висновки та пропозиції загальним обсягом 77 сторінок, список використаних джерел із 64 найменувань, 2 додатки. Робота містить 19 таблиць та 14 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗЗБИТКОВОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Поняття та сутність беззбитковості господарської діяльності підприємства

Важливим показником (критерієм) фінансово-господарської діяльності економічної системи є беззбитковість господарської діяльності підприємства (так званий «порог рентабельності»). Подібними до сутності поняття «точка беззбитковості» є поняття «точка рентабельності продукції», «мертва точка», «точка критичного розміру реалізації продукції».

В сучасних умовах функціонування українських підприємств не завжди здійснюють визначення і дослідження порогу рентабельності, оскільки не вважають за потрібне надлишково використовувати фінансові ресурси та затрачати час. Проте даний аналіз дає можливість визначити наступні проблемні питання [53]: до яких меж можливо знизити розмір виготовлення та просування продукції підприємства; яка найнижча межа ціноутворення у підприємства; на який розмір доходу та прибутку підприємство може сподіватися, розрахувавши точку беззбитковості; який розмір прибутку можна встановити, щоб одержати цільові прибутки та забезпечити достатній рівень рентабельності збуту.

Лише врахувавши дані моменти можливо досягнути постійного існування бізнесу та постійно забезпечувати його подальший розвиток. Безпосередньо рівень доходу впливає на розмір дивідендів на інвестований капітал, і, як наслідок визначає спроможність підприємства залучати нові фінансові ресурси та збільшувати розмір особистого оборотного капіталу. Таким чином, використання беззбитковості господарської діяльності підприємства є досить важливим чинником, який впливає на подальші

управлінські рішення і забезпечує розвиток підприємства у майбутньому періоді.

У сучасних наукових дослідженнях значну увагу приділяють проблемам дослідження виробництва та беззбитковості виробничої діяльності підприємства. Науковці по-різному трактують визначення поняття та сутності «беззбитковість господарської діяльності». Зокрема, Овсянкіна А.Ю. [36] вважає, що «беззбиткова господарська діяльність є вирішальною умовою функціонування та розвитку підприємства у ринковій і транзитивній економіці, вона створює необхідні передумови для їх безперервної діяльності та сталого розвитку».

Колектив авторів під керівництвом Поддєрьогіна А. М. [48], характеризуючи рівень беззбитковості роботи підприємства відзначає, що «це рівень його ділової активності, за якою загальний дохід рівний сукупним витратам (перевищення вартості продаж над загальними змінними витратами співпадає з загальними постійними витратами). Для підприємства визначити точку беззбитковості означає розрахувати ту мінімальну кількість продукції та послуг, яку слід виробити і реалізувати для покриття своїх постійних витрат».

Гаркуша А.М., Цуканова О.В., Горошанська О.О. [12], розглядаючи особливості механізму беззбитковості діяльності підприємства вважають, що «істотне значення для керівництва підприємства має інформація про зміни обсягу виробництва сукупних витрат і прибутку».

Економічна теорія відзначає те, що беззбитковість господарської діяльності відображає раціональний і врівноважений стан підприємства на конкурентному ринку.

Наявність беззбитковості формує подальший економічний прибуток, адже те, що підприємство виготовляє понад рівень його беззбитковості, дає додатковий дохід. Беззбитковість діяльності не є самоціллю підприємства [43], адже дохід і подальший прибуток у підприємства виникають при виробництві та реалізації кількості продукції понад ту, яка відповідає точці

беззбитковості.

Точка беззбитковості підприємства визначає той розмір реалізації товарів (продукції, послуг) підприємства, чистий прибуток від якої покриватиме усі видатки, що пов'язані напряду із виготовлення товарів (продукції, послуг). Відповідно, існують різноманітні вигідні рішення, щодо використання наявного капіталу, скориставшись якими можна максимізувати розмір прибутку [23].

Таким чином, сутність та зміст точки беззбитковості є важливою складовою реалізації ефективної та раціональної роботи будь-якого підприємства. Щоб підприємство ефективно функціонувало, потрібно спрямовувати зусилля на здійснення заходів максимізації прибутку та рентабельності його фінансово-господарської діяльності. При здійсненні аналізу максимізації розміру чистого прибутку важливо дослідити наступні поняття, які його супроводжують, зокрема граничний розмір витрат, на який будуть зменшені або збільшені сукупні витрати функціонування підприємства при зростанні обсягу виготовлення продукції на одиницю продукції, і граничний розмір доходів, на який будуть змінюватися сукупні доходи підприємства при зростанні розміру виготовлення продукції на одну одиницю продукції. Отже, важливим рішенням забезпечення зростання прибутку є відповідність між розміром граничних доходів і граничних витрат із зростання випуску на одну одиницю продукції.

Найбільший розмір прибутку підприємства визначається на основі обсягу виробництва продукції, при чому граничні витрати дорівнюють розміру граничного доходу. Для того, щоб визначити, чи буває у найбільш оптимальній точці збиток або прибуток, необхідно розглядати відповідність між розміром середніх повних витрат підприємства та його загальною вартістю продукції.

Для того, щоб підприємство забезпечило оптимальний режим його функціонування, необхідним є зростання та максимізації значення його чистого прибутку. Відповідно, важливо розглянути питання формування

рентабельності. Зокрема, щоб підприємство досягало та оптимізувало рівень рентабельності, важливо постійно здійснювати оцінювання точки беззбитковості, адже відзначений критерій дає можливість визначити те, як зазначений факт відобразиться на поточному та перспективному фінансовому стані підприємства. Також показник визначає вплив зміни обсягів виробництва та збуту продукції, її поточної вартості та витрат на створення і реалізацію продукції [5].

Беззбитковість фінансово-господарської діяльності – це не тільки нормальний стан підприємства, але й також важлива умова його подальшого виживання в поточних реаліях жорсткої конкурентної боротьби та вимог щодо формування конкурентних переваг діяльності.

Достатній обсяг чистого прибутку підприємство отримує за підсумками реалізації продукції, автономно (незалежно) від розміру її виробництва. Підприємству важливо звернути увагу на такі моменти його життєдіяльності, які визначають результативність його роботи, і як наслідок цього, до ключових чинників чистого прибутку, перш за все, відносять відпускну ціну реалізації продукції, собівартість виробництва та реалізації і розмір реалізованого продукту.

Цінова позиція на асортимент товарів формується під впливом попиту та стану маркетингової діяльності підприємства і може не перебувати в залежності від бажань та уподобань виробника продукту. Під впливом виробника формується чинники собівартості та розміру виготовленої продукції і вони можуть бути, в подальшому, передбачуваними та змодельованими. Виходячи із відзначеного, слід обчислити безпечний і беззбитковий розмір виготовлення продукції.

Дослідження розміру беззбитковості господарської діяльності будь-якого підприємства використовують при наступних умовах, зокрема [9]:

- 1) важливою є для створення та розвитку нового виду діяльності, зокрема, при здійсненні організації виробництва нового продукту чи послуги;
- 2) при розвитку та розширенні виробничо-господарської діяльності

підприємства;

3) для виготовлення інноваційного різновиду продукції або ж надання нового різновиду послуг підприємством.

Дослідження розміру беззбитковості підприємства набуло широкого практичного досвіду у роботі зарубіжних підприємств, при цьому дослідження даного питання набуває все більшого значення для українських підприємств, адже кожен управлінець повинен знати, як вірно та ефективно реалізовувати власну фінансово-господарську діяльність, щоб забезпечувати достатній розмір прибутковості, а також вирішувати такі завдання для того, щоб забезпечувати максимальний розмір прибутку. Якісне знання методичних основ оцінки рівня беззбитковості дає змогу та орієнтує управлінський персонал вирішувати зазначені питання.

Рівень беззбитковості або окупності визначає розмір реалізації продукції, при якому чиста виручка від реалізації продукції та послуг дорівнює її собівартості виробництва, відповідно поки що немає прибутку та також немає і збитків. Тобто, виручка від реалізації продукції за мінусом розміру собівартості в загальному розмірі виробничих змінних витрат виступає маржинальним прибутком отриманим підприємством.

Для визначення розміру беззбитковості важливим є представлення класифікації різновидів витрат підприємств, що безпосередньо залежать від розміру виробництва. Саме визначення розміру постійних та змінних витрат дає можливість здійснити прогнозування розміру чистого прибутку, а також визначати розмір реалізації продукції та послуг, що забезпечуватимуть беззбиткову діяльність підприємства [10]. Правильно реалізоване управління витратами забезпечить підприємству активний і систематичний пошук можливостей скорочення витрат, забезпечення його успішного розвитку та підвищення конкурентоспроможності [59, с. 181].

Перший із варіантів розрахунку передбачає визначення розміру собівартості продукції на основі групування усіх витрат на прямі та накладні. В даному випадку, прямі витрати – прямо відносяться на собівартість

продукції, а накладі розподіляються у відповідності до різновидів продукції в залежності від методичних основ, що використовуються на підприємстві.

Інший варіант широко застосовуються у розвинутих країнах світу, відповідно витрати виробничої діяльності поділяються на дві великих групи, а саме: постійні та змінні. Змінні витрати змінюються в залежності від обсягу виробництва продукції, а постійні – залишаються незмінні при зростанні чи зменшенні розміру виробництва. Зазначена класифікація та розподіл витрат на постійні та змінні – умовна, а більш якісним та правильним є розподіл витрат за наступною градацією: постійні, змінні та напівзмінні. Саме таку класифікацію широко використовують у зарубіжній практиці для визначення межі рентабельності та розміру беззбитковості підприємства. Постійними витратами є наступні різновиди витрат: управлінські та адміністративні, витрати на реалізацію та збут, амортизація основних засобів, витрати на здійснення маркетингового дослідження ринкових позицій, а також інші комерційні, загальногосподарські та управлінські витрати підприємства [18].

Напівзмінні витрати, тобто стабільні витрати, якщо обсяг виготовлення продукції не виходить за визначений інтервал, та змінюються в разі виходу із визначеного інтервалу. Як приклад, можна відзначити транспортні та логістичні витрати підприємств.

Досить часто напівзмінні та постійні витрати об'єднуються, формуючи групу умовно-постійних витрат. До них слід віднести: прямі матеріальні витрати, оплата праці та відрахування, витрати експлуатацію, утримання та ремонт основних засобів та інше. Така класифікація є важливою, оскільки в аналітичних дослідженнях звертають увагу на точність віднесення різного роду витрат у відповідності до приведеної вище класифікації.

Відповідно, узагальнимо основні складові беззбитковості підприємства (рис. 1.1).

Користуючись зазначеною класифікацією та різновидами витрат підприємства, можливо здійснити прогнозування розміру прибутку, розрахувати необхідний розмір реалізації продукції, визначити величину

виручки, при якій підприємство може покривати усі витрати виробничо-господарської діяльності без отримання прибутку.

Рисунок – 1.1. Складові безбитковості підприємства

Джерело: [36]

Визначення точки безбитковості виробничо-господарської діяльності підприємства дає можливість здійснити дослідження цінової політики, розміру витрат (постійних та змінних), а також з'ясувати той обсяг виробництва, при якому підприємство не отримуватиме збитків і при зростанні розміру реалізації продукції забезпечить подальшу прибутковість. Головними цілями дослідження безбитковості господарської діяльності підприємства повинні стати: оцінювання початкового періоду функціонування підприємства; оцінювання прибутковості інноваційного продукту чи послуги; оцінювання прибутковості вкладення інвестицій при нарощуванні основного капіталу підприємства.

Одним із важливих інструментів реалізації управління витратами, суть якого полягає у визначенні безбитковості функціонування підприємства, є метод CVP-аналізу, тобто аналізу співвідношення «витрати-обсяг-прибуток» – «cost-volume-profit» [4]. Недоліками здійснення CVP-аналізу вважають [4; 51]: розподіл основних витрат на дві категорії: змінні та постійні; твердження про те, що змінні витрати на одиницю реалізації продукції виступають незмінною величиною; неврахування класу витрат, що неможливо однозначно ідентифікувати як змінні чи прямі; незмінність структури асортименту продукції та послуг.

1.2 Чинники, що впливають на забезпечення беззбитковості господарської діяльності підприємства

Підприємство як суб'єкт економічних відносин є відкритою виробничо-господарською системою, що функціонує у швидко змінюваному середовищі діяльності, відповідно його успішна діяльність на пряму залежить від значної кількості чинників, що впливають на неї.

Чинники, від яких на пряму залежить рівень беззбитковості діяльності підприємства поділяють на дві групи: внутрішні та зовнішні. Фактори внутрішнього середовища безпосередньо залежать від діяльності самого підприємства і визначають особливості його діяльності та розвитку. До внутрішнього середовища функціонування підприємства належить частина соціально-економічного середовища, в межах якої підприємство діє та розвивається [23]. Дане середовище має прямий і постійний вплив на результативність функціонування та розвитку підприємства. Воно інтегрує набір найбільш важливих функцій та процесів, стан котрих визначає його виробничо-господарські можливості та фінансово-економічний потенціал підприємства.

Внутрішні фактори впливу на беззбитковість діяльності підприємства формується із складових, які представлені на рисунку 1.2.

Для більш детальної оцінки впливу, розглянемо кожен із внутрішніх чинників формування беззбитковості діяльності підприємства [52]:

- менеджмент, як складова внутрішнього середовища об'єднує весь функціональний спектр підприємства, забезпечує прийняття рішень щодо оперативного управління його діяльністю, стратегії розвитку. Саме характер здійснення цих функцій у конкретній виробничій системі формує і визначає фактори впливу на беззбиткову діяльність підприємства;

- фінансово-облікова складова охоплює процеси, пов'язані з забезпеченням ефективного використання і руху грошових засобів. Це підтримка ліквідності, забезпечення прибутковості, створення інвестиційних можливостей тощо;

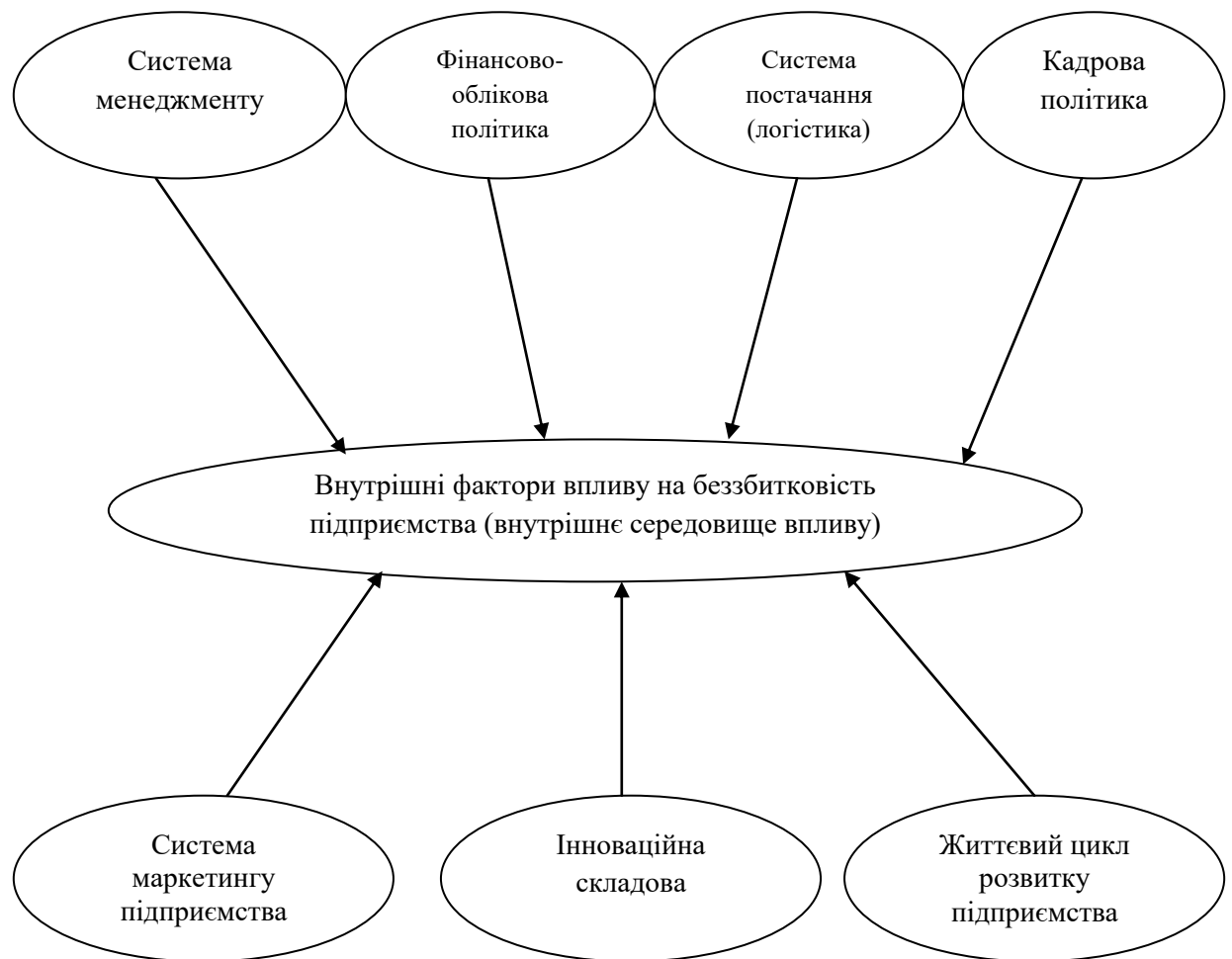

Рисунок 1.2 – Внутрішні фактори впливу на беззбитковість діяльності підприємства

Джерело: [33]

- функція постачання передбачає організацію процесу обслуговування виробничої системи всіма видами ресурсів;
- кадрова складова внутрішнього середовища охоплює такі процеси, як взаємодію менеджерів і робітників, найм, навчання та просування кадрів, оцінку результатів праці, мотивацію і стимулювання праці, створення атмосфери підтримка відносин у колективі;
- маркетинг містить ті процеси, що пов’язані з реалізацією продукції. Це стратегія продукції та ціноутворення, стратегія просування продукції на ринку, вибір ринків збуту і системи розпродажу;
- в сучасних умовах зростає значення інноваційної діяльності для

забезпечення беззбиткової господарської діяльності підприємства. Виробничий та інноваційний різновиди господарської діяльності на підприємствах знаходяться у тісній взаємодії та взаємозв'язку. Це передбачає відносну відокремленість виробничої від інноваційної діяльності підприємства, а також формує умови виробничої діяльності через активізацію інноваційної. Загальні результати фінансово-господарської діяльності безпосередньо залежать від поєднання виробничої та інноваційної діяльності підприємства. Інноваційна діяльність як системний процес знаходиться у діалектичній єдності з процесом нинішньої виробничої діяльності підприємства. Щоб не знизилась виробнича активність, підприємству необхідно забезпечити конкурентоспроможність продукції, яка є неможливою без інновацій та оновлення.

Ступінь та динаміка розвитку інноваційних процесів є визначальним показником економічного стану підприємства, його здатності до дійсних ринкових перетворень за рахунок створення, впровадження, поширення і практичного використання нової техніки, новітніх технологічних процесів, нової продукції та сировини, сучасних методів організації виробництва та його матеріально-технічного забезпечення.

Чинники впливу внутрішнього середовища їх змістом можна поділити на дві групи: економічні та організаційні (рис. 1.3).

Серед ключових чинників, що належать до першої групи (економічні чинники), слід виділити ряд основних, котрі пов'язані із розробкою та реалізацією стратегії, основних цілей і завдань розвитку підприємства та його основних підрозділів, а також шляхів їх досягнення, управління виробництвом, реалізацією, ціноутворенням та витратами виробництва і їх структурою. З іншої сторони, до організаційних чинників належать ті, що стосуються масштабів діяльності підприємства, його організаційної структури, горизонтального та вертикального розподілу праці, управлінської діяльності й організації виробничого процесу, диверсифікації персонального складу, його кваліфікації та цілеспрямованості.

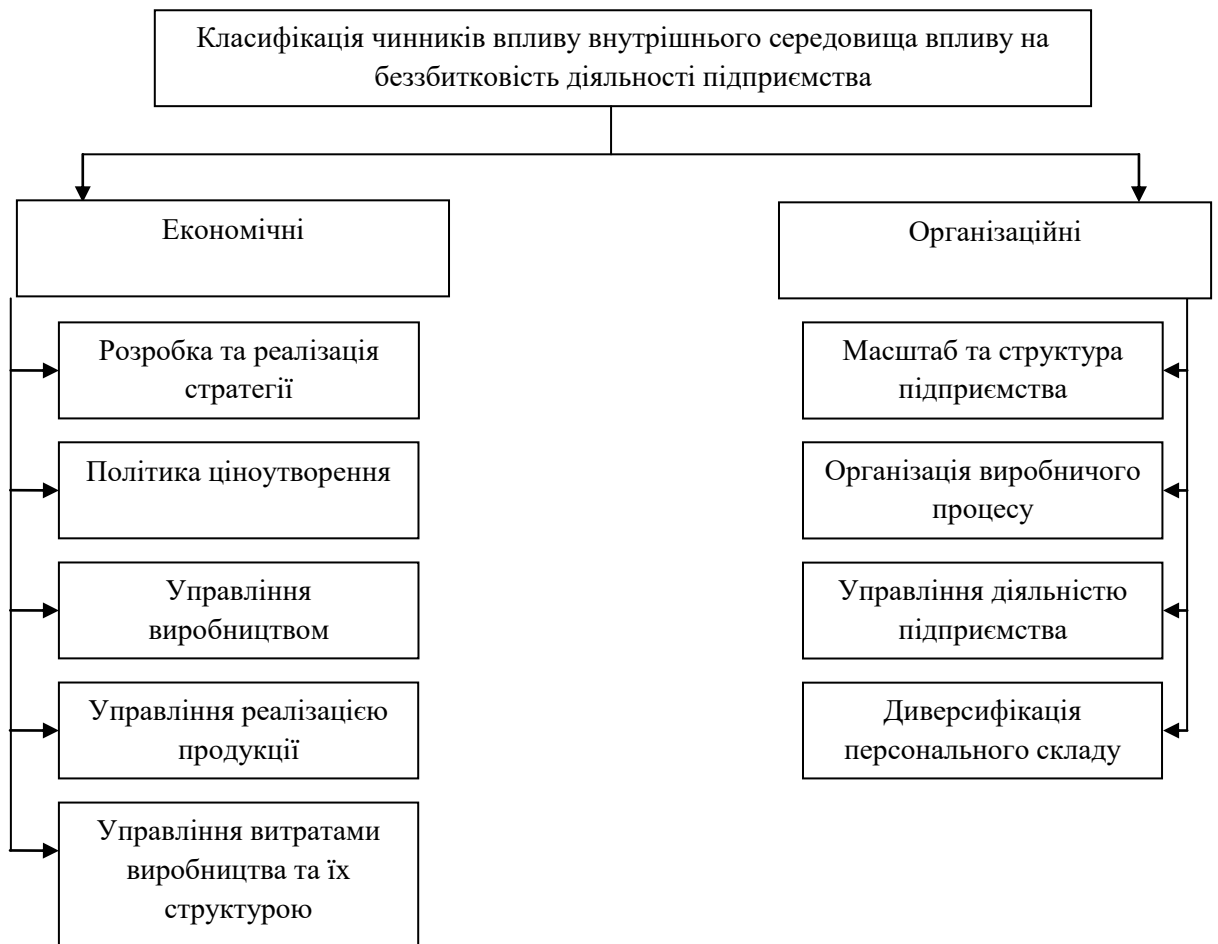

Рисунок 1.3 – Класифікація чинників впливу внутрішнього середовища впливу на беззбитковість діяльності підприємства

Джерело: [42]

Дослідження внутрішнього середовища функціонування підприємства повинно бути орієнтоване на те, щоб визначати основні можливості та загрози, які криються у них. Сильні сторони є основою, на яку підприємство опирається у боротьбі із основними конкурентами та яку намагається зміцнити і, в подальшому, розширити. Слабкі сторони повинні стати предметом уваги управлінського персоналу, яке має прийняти зважене управлінське рішення в аспекті усунення слабких сторін своєї господарської діяльності.

Зовнішнє середовище охоплює чинники, які знаходяться поза безпосереднім впливом на господарську діяльність підприємства. Виділяють

чинники зовнішнього середовища, що прямо впливають на діяльність підприємства та чинники, які мають побічний вплив. Середовище прямої дії містить фактори, які мають безпосередній вплив на діяльність підприємства (рис. 1.4).

До зовнішнього середовища, що має побічний вплив на діяльність підприємства, належать наступні складові: споживачі послуг і продукції, конкуренти, посередники, нормативно-правова база діяльності підприємства, політична ситуації, стан економіки, міжнародне становище та зв'язки, традиції і культура, економічна й демографічна ситуації, технології та науково-технічний прогрес, групові інтереси громадських організацій. На відміну від основних груп чинників середовища прямої дії, чинники опосередкованого впливу формують загальні умови беззбиткової діяльності будь-якого підприємства. Вони не мають специфічного характеру щодо визначеного підприємства, хоча ступінь їх впливу на різноманітні підприємства є різним.

Не завжди вплив факторів виступає негативним аспектом для функціонування бізнес-середовища, а виступають певним каталізатором ефективності змін, що сприяють розвитку та вдосконаленню власної діяльності тощо [49, с. 451].

Відповідно, підходи до вирішення ключових питань забезпечення беззбитковості господарської діяльності підприємства необхідно розглядати більш системно із врахуванням як проблем внутрішнього середовища функціонування, так і різноманітних змін у зовнішньому середовищі підприємства. Для визначення та розв'язання проблем стабілізації національної економіки, слід реалізувати низку заходів стосовно забезпечення беззбиткової діяльності підприємства. Ефективна діяльність підприємства можлива лише за умов його гнучкості та адаптації до нових умов функціонування. Тому на сьогодні актуальним питанням для бізнесу є пошук тих заходів, впровадження яких дозволить це зробити [35, с. 41].

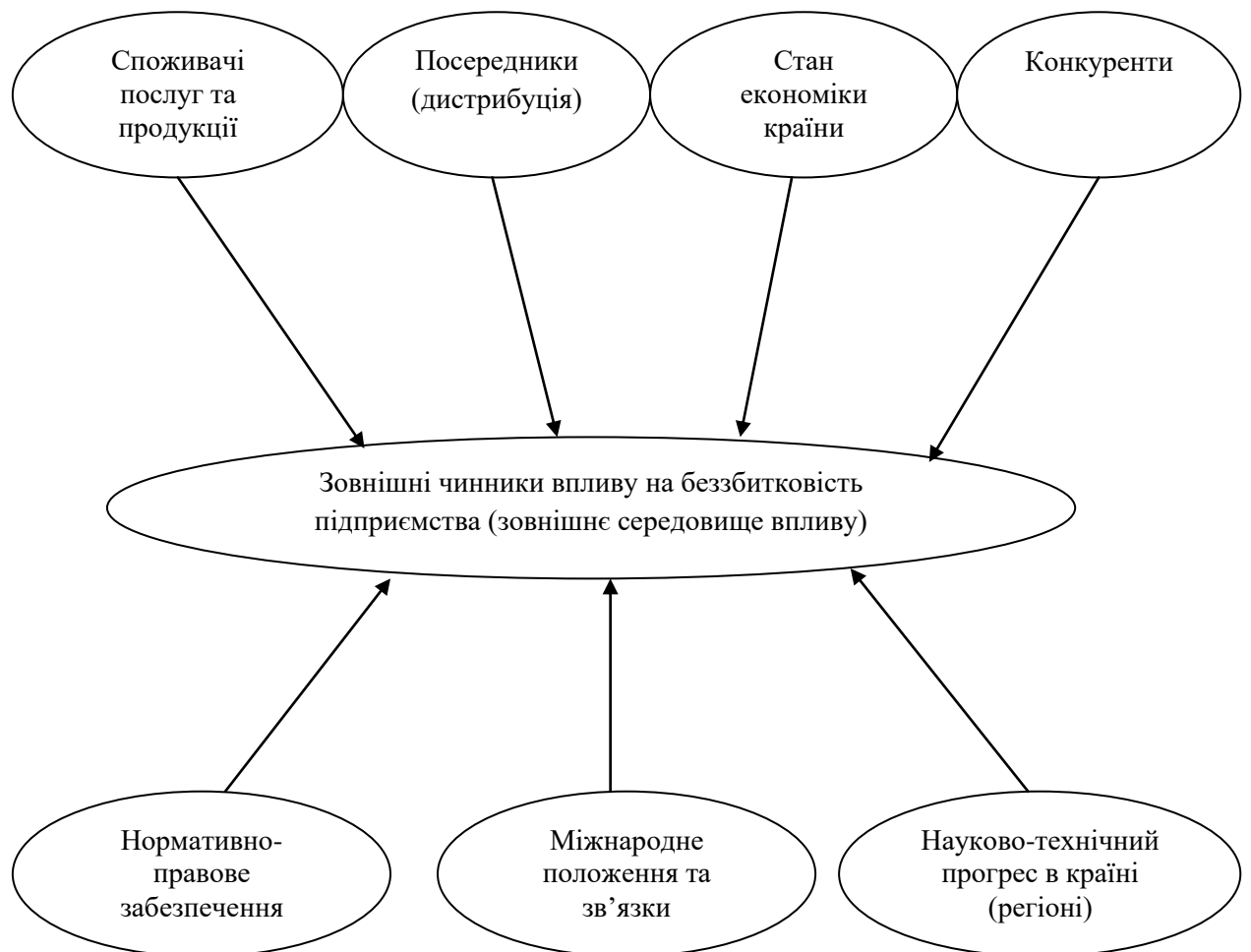

Рисунок 1.4 – Зовнішні чинники впливу на безбитковість діяльності підприємства

Джерело: [33]

На сьогоднішній день межа між внутрішнім і зовнішнім середовищами функціонування бізнесу є досить умовною, оскільки його не можна розглядати як автономний економічний суб'єкт, який є абсолютно незалежним у процесі прийняття рішень і формує сферу власного функціонування [58, с. 37].

В умовах ринкової економіки безбиткова діяльність підприємства розкриває не лише ступінь його поточної діяльності, але й визначає можливості розвитку. Дана діяльність проявляється у ритмічності виготовлення продукції та послуг, міцному фінансовому становищі підприємства, значному рівні матеріально-технічного забезпечення його

діяльності, налагодженні економічних зв'язків із різноманітними партнерами, безперервності обігу основного й оборотного капіталу, ефективності господарських процесів у цілому.

Такий, далеко не повний, перелік чинників зумовлює широкий спектр наявних організаційно-економічних передумов забезпечення беззбиткової господарської діяльності підприємств.

1.3 Методи і підходи до забезпечення беззбитковості господарської діяльності підприємства

Різнманітність та розбіжності вчених у трактуванні беззбитковості діяльності підприємства орієнтуються на різні методики оцінювання.

Підхід науковця Цал-Цалко Ю.С. [50] визначає діагностику беззбитковості як співвідношення ключових показників витрат господарської діяльності – доходи, отримані від виробництва та реалізації продукції, а також сформований чистий прибуток підприємства. Як відзначає автор, в результаті витрат здійснюється виробництво продукції (робіт, послуг), а від її реалізації підприємство отримує доходи та прибуток. Відповідно, якщо прибуток виступає ключовою метою господарської діяльності підприємства, то, відповідно, важливо знати залежність розміру прибутку від розмірів виробництва і реалізації та від розміру витрат виробничо-господарської діяльності.

При здійсненні аналізу беззбитковості виробничо-господарської діяльності підприємства слід дотримуватися певних припущень, зокрема [47]:

- 1) здійснюється оцінювання лише прийнятого розміру та діапазону розмірів виробництва, тобто той рівень і обсяг виробництв, який підприємство забезпечувало у минулому періоді й для якого є інформація про потенційний обсяг витрат і рівень виробництва, що передбачає досягти підприємство у майбутньому;

2) розмір сукупного доходу та сукупних витрат виступають лінійними функціями обсягу виробництва та реалізації;

3) витрати виробничо-господарської діяльності можливо чітко розподілити на змінні та постійні;

4) усі інші із показників, крім тих, що досліджуються, залишаються постійними;

5) здійснюється реалізація лише одного із виробів або ж номенклатура продукції залишається постійною;

б) розмір виробництва повинен дорівнювати розміру реалізації.

В науковій літературі склалися різноманітні підходи, щодо дослідження точки беззбитковості та розрахунку необхідного розміру виробництва для прибуткової діяльності. Відповідно, точка беззбитковості може бути визначена трьома методами (рис. 1.5).

Рисунок 1.5 – Методи визначення точки беззбитковості підприємства
Джерело: сформовано автором

Розглянемо дані методи визначення точки беззбитковості підприємства на різноманітних етапах його життєвого циклу.

У відповідності до методу рівняння, для визначення точки беззбитковості підприємства слід використати формулу загального підходу розрахунку фінансового результату діяльності підприємства при умові, що прибуток дорівнює нулю [1]:

$$\text{Точка беззбитковості} = \frac{\text{Змінні витрати на одиницю}}{\text{Кількість продажу}} \times \text{Кількість продажу} + \text{Постійні витрати} \quad (1.1)$$

Отже, при використанні даного методу для знаходження точки беззбитковості підприємства використовують загальну формулу для розрахунку доходу від реалізації продукції, при цьому [55]:

$$\text{Дохід} = \text{постійні витрати} + \text{змінні витрати} + \text{прибуток} \quad (1.2)$$

або

$$\begin{aligned} \text{Ціна виробу} = & \text{постійні витрати на одиницю виробу} + \\ & + \text{змінні витрати на одиницю виробу} + \\ & + \text{прибуток на одиницю виробу.} \end{aligned} \quad (1.3)$$

У відповідності до даного підходу точка беззбитковості дорівнює поточному розміру витрат, що ділиться на різницю ціни одиниці продукції і змінних витрат на одиницю продукції [1]:

$$\text{Точка беззбитковості} = \frac{\text{Постійні витрати}}{\left(\text{Ціна одиниці продукції} - \text{Змінні витрати на одиницю продукції} \right)} \quad (1.4)$$

Досліджуваний метод досить зручно та ефективно використовувати, коли потрібно здійснювати аналіз впливу структурних змін в асортименті продукції. Адже доцільність виготовлення та реалізації асортименту продукції безпосередньо залежить від ціни на продукцію і витрат господарської діяльності.

Іншим, похідним від методу рівняння, є метод маржинального доходу підприємства. Визначення показника беззбитковості виробничо-господарської діяльності підприємства реалізується за допомогою формул,

що є інтерпретуванням формули 1.4 із використанням маржинального доходу та коефіцієнту маржинального доходу [14].

Відповідно, критичний розмір виробничо-господарської діяльності визначається у натуральних одиницях або у грошовому вимірі.

Як наслідок, представимо основні показники для розрахунку, а саме:

$$\text{Маржинальний дохід} = \text{Постійні витрати} + \text{прибуток.} \quad (1.5)$$

У точці безбитковості маржинальний дохід дорівнює розміру постійних витрат.

$$\text{Точка безбитковості} = \frac{\text{Постійні витрати}}{\text{Маржинальний дохід}} \quad (1.6)$$

Формула для обчислення точки безбитковості у грошовому виразі:

$$\text{Точка безбитковості} = \frac{\text{Постійні витрати}}{\text{Коефіцієнт маржинального доходу}} \quad (1.7)$$

Отже, точка безбитковості є одним із небагатьох критеріїв та показників, які є тим ефективнішими, чим нижчі значення вони мають. Проте на різних етапах життєвого циклу та при різних обставинах обсяг точки безбитковості підприємства має різне значення і зростання точки безбитковості не у всіх випадках засвідчує погіршення виробничо-господарської діяльності підприємства.

Графічний метод визначення точки безбитковості реалізується шляхом побудови графіків співзалежності доходів і загальних витрат від обсягів виробничо-господарської діяльності підприємства.

Наочно представимо графік на рисунку 1.6.

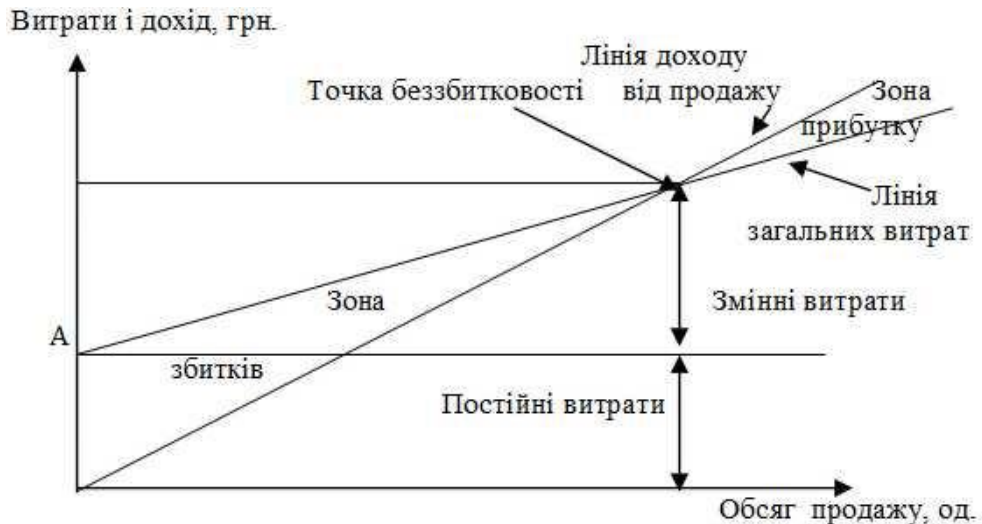

Рисунок 1.6 – Графічне відображення точки беззбитковості підприємства
Джерело: [8]

Слід відзначити, що даний графік наочно демонструє наявний прибуток або збиток при визначених розмірах постійних і змінних витрат діяльності. На графіку представлено лінії доходу, загальних витрат, змінних і постійних витрат, зони прибутку та збитку, витрати і дохід підприємства, обсяг продажу [33].

Представлений на рисунку 1.6. графік відображає розмір виготовленої продукції у одиницях по горизонтальній осі та величину витрат і доходів у грошовому виразі по вертикальній осі. Слід відзначити, що в разі, якщо величина обсягу виготовлення продукції становить нуль, то загальні витрати не дорівнюють нулю, а відображають рівні лінії від початкового етапу витрат до величини у точці А, представленої на графіку (розмір постійних витрат, що понесло підприємство незалежно від того, чи мало місце виробництво продукції, чи ні).

Результати розрахунку точки беззбитковості вказують на: мінімальний розмір продукції, який слід виготовити та реалізувати за визначеною ціною (точку беззбитковості виробництва), щоб здійснити покриття усіх витрат і

забезпечити беззбитковий рівень діяльності підприємства; або мінімальну ціну реалізації для запланованої кількості продукції (беззбиткова ціна реалізації) [38].

Отже, для розрахунку точки беззбитковості виробничо-господарської діяльності слід знати: ціну реалізації одиниці продукції підприємства, загальноопераційні витрати, що не залежать від розміру виробництва, змінні витрати на одиницю виготовленої продукції. Точка беззбитковості завжди покаже мінімальний обсяг продажу, необхідний для досягнення беззбиткової роботи. Але дати відповідь на зазначене питання, чи покращилося фінансово-економічне становище підприємства, вона не може. Відповідно для підприємства необхідним є розрахунок іншого показника – запасу його фінансової міцності.

Висновки до розділу 1

1. Встановлено сутність поняття «точка беззбитковості» підприємства та те, що вона визначає той розмір реалізації його продукції (товарів, послуг), чистий прибуток від якого покриватиме усі витрати, що прямо пов'язані із виготовленням цієї продукції.

2. Ідентифіковано та проаналізовано чинники, від яких прямо залежить рівень беззбитковості діяльності підприємства: внутрішні та зовнішні.

Визначено, що фактори внутрішнього середовища безпосередньо залежать від діяльності самого підприємства і визначають особливості його діяльності та розвитку. До зовнішнього середовища функціонування підприємства належить частина соціально-економічного середовища, в рамках якої підприємство діє та розвивається.

3. Досліджено, що в науковій літературі склалися різноманітні підходи щодо дослідження точки беззбитковості та розрахунку необхідного розміру виробництва для прибуткової діяльності.

Відповідно, точка беззбитковості може бути визначена трьома методами: рівнянь, графічним і маржинального доходу.

Зроблено висновок про те, що на основі інформації про той обсяг виробництва та подальшого збуту продукції, у відповідності до якого досягається прибутковість виробничо-господарських рішень, менеджери підприємства мають змогу краще орієнтуватися у ситуації та ефективніше визначати перспективи функціонування бізнесу.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ТЕРЕКОПОСУД» У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ БЕЗЗБИТКОВОСТІ

2.1 Аналіз господарської діяльності ТОВ «Терекопосуд»

ТОВ «Терекопосуд» здійснює свою діяльність у сфері виробництва і продажу виробів з деревини, корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння. Юридична адреса підприємства: 47742, Тернопільська обл., Тернопільський район, село Товстолуг, вул. Приватна, будинок 2.

Галузь, в якій здійснює діяльність підприємство – деревообробна (оброблення деревини та виробництво виробів з деревини) – є однією з найбільш динамічних галузей переробної промисловості. Відзначене зумовлено зростаючим попитом на продукцію з деревини на внутрішньому й зовнішньому ринках.

Цьому сприяють цільові показники всередині України (курс Уряду на «капітальний ремонт країни», модернізація інфраструктури, ріст будівництва), так і глобальні тренди у сфері використання відновлювальної енергії, розвитку сектору житлового будівництва з екологічних матеріалів та зростаючі потреби ринків в Азії.

Ринок деревини та виробів з деревини в Україні є достатньо конкурентним, адже в країні функціонує понад 3,1 тис. підприємств з близько 36 тисячами працюючих, що виробляють понад 300 найменувань товарної продукції, яка постачається на внутрішній і зовнішній ринки. У 2021 році обсяг реалізованої продукції підприємствами галузі склав 22,3 млрд грн, з них за межі країни – 13,0 млрд грн.

Сьогодні на вітчизняному ринку провідними переробниками деревини та виготовлення виробів з неї є: ТОВ «Кроно-Україна», ТОВ «Кроноспан УА», ПрАТ «Коростенський завод МДФ», ТОВ «Свиспан

Лімітед», ТОВ «Костопільський фанерний завод», ТОВ «Барлінек Інвест», ТОВ «Компанія «Никвуд», ДП «Бродівське лісове господарство».

Досліджуване підприємство ТОВ «Терекопосуд» має організаційну структуру лінійно-функціонального типу, яку представлено на рисунку 2.1.

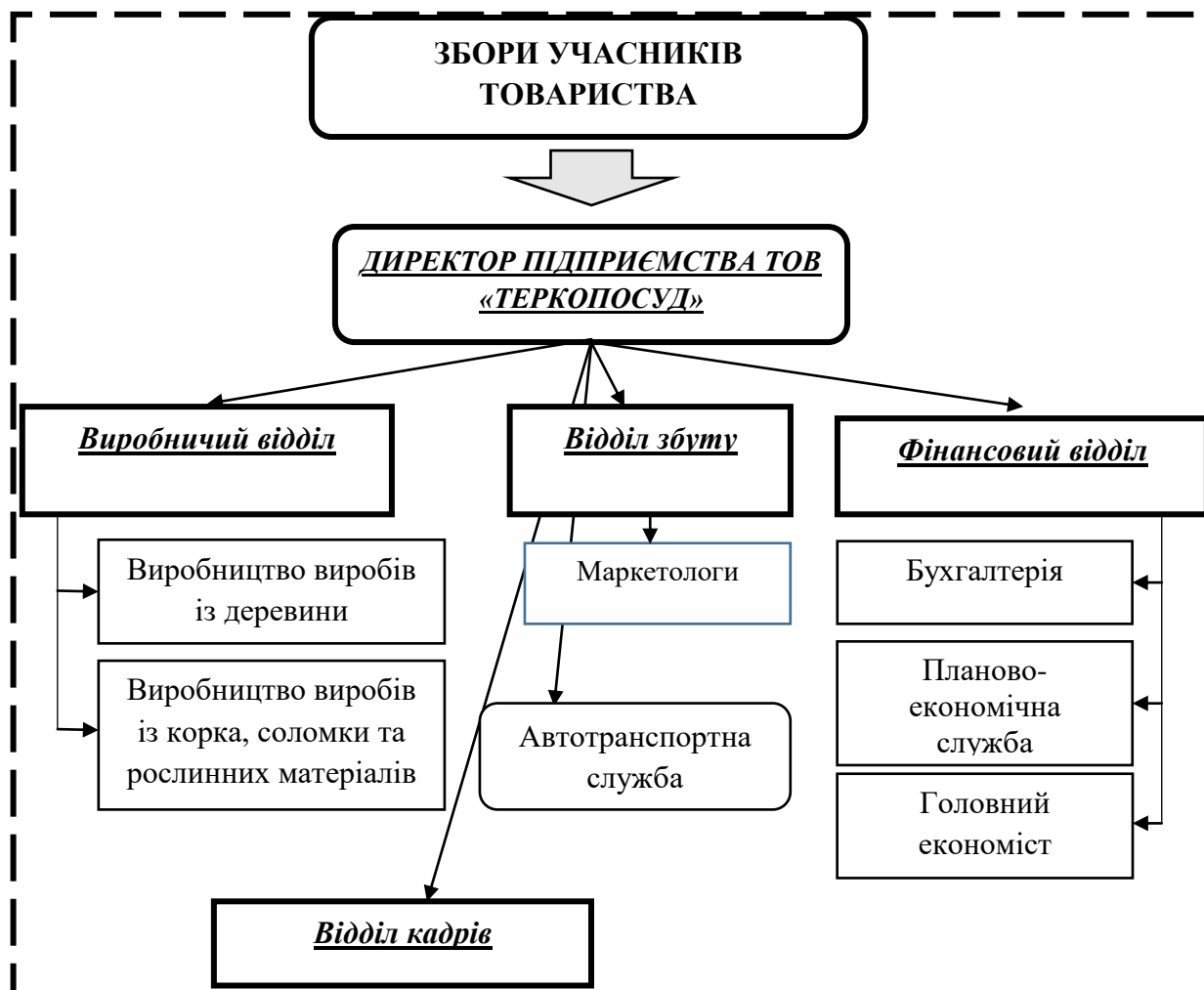

Рисунок 2.1 – Організаційна структура управління ТОВ «Терекопосуд»

Із рисунку 2.1. видно, що ТОВ «Терекопосуд» очолюють учасники товариства, які визначають особливості його діяльності та розвитку і мають певну частку у даному підприємстві. До компетенції учасників товариства відноситься призначення виконавчого директора підприємства.

Суб'єкти малого бізнесу Тернопільської області відіграють надзвичайно важливу роль у забезпеченні економічного розвитку регіону [40, с. 165].

Для представлення основних результатів діяльності підприємства ТОВ «Теркопосуд» за 2017–2021 роки проаналізуємо ключові фінансово-економічні показники (активи, власний капітал, доходів від реалізації продукції, собівартість реалізації, чистий прибуток, операційні витрати), дослідимо тенденції їх зміни та відхилення, використовуючи дані фінансової звітності підприємства (Додаток А).

Таблиця 2.1 – Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «Теркопосуд» за 2017-2021 роки

Показники	Роки					Відхилення (+;-)		
	2017	2018	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2019
Розмір активів	32165	33746	38590	47946	53582	9356	5636	14992
Розмір власного капіталу	27305	31107	35698	45946	51898	10248	5952	16200
Розмір поточних зобов'язань	4860	2639	2882	1990	1684	-892	-306	-1198
Доходи від реалізації продукції	15564	17954	21283	24812	22891	3529	-1921	1608
Собівартість реалізації продукції	5892	6102	7448	11682	13033	4234	1351	5585
Чистий прибуток	3802	4591	11248	10248	5952	-1000	-4296	-5296
Операційні витрати	7317	7901	9850	14511	16946	4661	2435	7096
Адміністративні витрати	359	418	435	500	784	65	284	349
Витрати на збут продукції	3962	5162	1956	2305	2936	349	631	980

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства [Додаток А]

У 2017 та 2018 роках розмір активів становив 32165 тис. грн та 33746 тис. грн відповідно, при цьому в подальшому він зріс на 14992 тис. грн, у 2021 році досягнув значення 53582 тис. грн. Зростання розміру активів свідчить про поживлення господарської діяльності підприємства, а також зростання його основних та оборотних засобів.

Збільшився розмір власного капіталу: якщо у 2017 році значення показника становило 27305 тис. грн, то у 2018 році він збільшився до рівня 31107 тис. грн, протягом 2019-2021 рр. зафіксовано його зростання на 16200 тис. грн. Показник зріс із 35698 тис. грн. у 2019 році до рівня 51898 тис. грн у 2021 році. Така тенденція показника власного капіталу засвідчує зростання фінансової незалежності підприємства.

Позитивним є зниження показника поточних зобов'язань підприємства. Зокрема, якщо у 2017 році показник становив 4860 тис. грн, то у 2019-2021 роках спостерігаємо його зниження на 1198 тис. грн (із 2882 тис. грн у 2019 році до 1684 тис. грн у 2021 році). Зниження розміру поточних зобов'язань свідчить про хорошу платіжну дисципліну підприємства і його спроможність погашати поточні та довгострокові зобов'язання.

Значення показника доходу від реалізації продукції ТОВ «Терекопосуд» зростає. Збільшення доходу від реалізації засвідчує активну маркетингову діяльність підприємства, а також зростання привабливості його продукції на ринку. Зростання доходу підприємства протягом усього періоду становить 1608 тис. грн. (рис. 2.2).

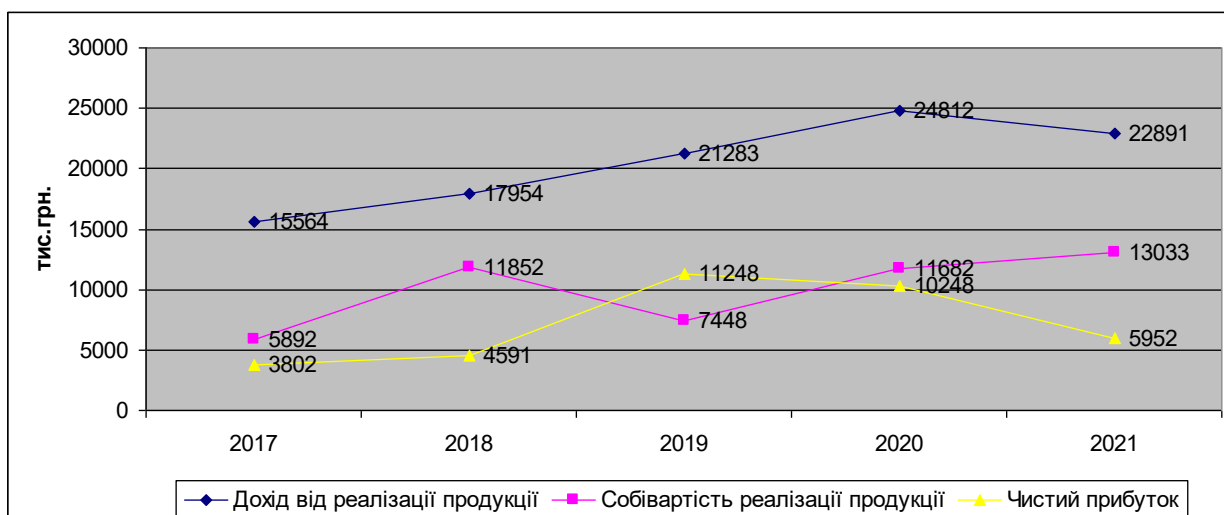

Рисунок 2.2 – Динаміка доходу від реалізації продукції, її собівартості та чистого прибутку ТОВ «Терекопосуд» у 2017-2021 роках, тис. грн

Джерело: побудовано автором на основі звітності підприємства

[Додаток А]

Зростання доходу вплинуло на приріст показника собівартості реалізації, тобто зростання постійних та змінних витрат підприємства. Собівартість зросла із 5892 тис. грн у 2017 році до рівня 6102 тис. грн у 2018 році, а протягом періоду 2017-2018 років збільшилася на 5585 тис. грн. (рис. 2.2). Зростання собівартості обумовлено зростанням, в першу чергу, матеріальних витрат і витрат на оплату праці підприємства, а також збільшенням витрат на оренду, транспорт, маркетинг та інші заходи, які були реалізовані на підприємстві.

Протягом досліджуваного періоду спостерігаємо зміну розміру чистого прибутку (рис. 2.2). Якщо у 2017 році значення показника становило 3802 тис. грн, то у 2018 році воно зросло до рівня 4591 тис. грн. На зниження чистого прибутку у 2021 році порівняно із 2020 роком вплинуло зростання собівартості та витрат, в тому числі і операційних та адміністративних, що негативно впливає в цілому на результати фінансово-господарської діяльності підприємства.

Негативними тенденціями є збільшення витрат (собівартості, операційних, адміністративних та витрат на збут продукції). До позитивного необхідно віднести наявність власного капіталу та активів, чистого прибутку та доходу від виробничо-господарської діяльності підприємства.

2.2 Діагностика показників фінансового стану ТОВ «Теркопосуд»

Дослідимо основні показники ліквідності та платоспроможності підприємства ТОВ «Теркопосуд» за 2017-2021 рр. (табл. 2.2).

Коефіцієнт покриття характеризує співвідношення оборотних активів і поточних зобов'язань. Для нормального функціонування підприємства цей показник має бути більшим за одиницю. Його зростання вважають позитивною тенденцією.

Орієнтовне значення показника підприємство встановлює самостійно.

Таблиця 2.2 – Основні показники ліквідності та платоспроможності
ТОВ «Теркопосуд» за 2017-2021 рр.

Показники	Роки					Відхилення (+;-)		
	2017	2018	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2019
Фінансові дані								
1. Оборотні активи	28103	29606	33946	43685	48905	9739	5220	14959
2. Поточні зобов'язання	4860	2639	2882	1990	1684	-892	-306	-1198
3. Грошові кошти та їх еквіваленти	264	114	201	557	397	356	-160	196
4. Запаси	15195	16105	17491	18340	19271	849	931	1780
Розрахунок показників								
5. Коефіцієнт покриття (р.1: р.2)	5,783	11,219	11,779	21,952	29,041	10,174	7,089	7,089
6. Коефіцієнт швидкої ліквідності (р.1 – р.4.) : р.2.	2,656	5,116	5,710	12,736	18,231	7,027	5,495	5,495
7. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (р.3 : р.2)	0,054	0,043	0,070	0,287	0,274	0,217	-0,013	-0,013
8. Власний оборотний капітал (р.1 – р.2)	23243	26967	31064	41695	47221	10631	5526	16157

*Джерело: власні розрахунки автора на основі звітності підприємства
[Додаток А]*

Воно залежить від щоденної потреби підприємства у вільних грошових ресурсах. У 2018 та 2019 рр. значення показника становило 5,783 та 11,219 пункти, відповідно розмір оборотних активів перевищував розмір поточних зобов'язань підприємства в 5,78 разів у 2017 році та в 11,21 раз у 2018 році. У 2019 році на підприємстві аналізований показник зростає на 7,098 пункти, якщо у базовому періоді показник становив 11,779 пункти, то у звітному значення показника становить 29,041 пункти, при цьому за період 2019-2020 років зростання показника склало 10,174 пункти, то за період 2020-2021 рр. показник зріс на 7,089 пункти. Це означає, що протягом даного періоду підприємству вдалося збільшити платоспроможність і ТОВ «Теркопосуд» може покрити свої поточні зобов'язання у будь-який момент часу.

Коефіцієнт швидкої ліквідності протягом всього аналізованого періоду знаходився в межах нормативу (від 0,6 до 1). Це свідчить про нормальну ліквідність активів підприємства. У 2017 році значення показника на підприємстві ТОВ «Теркопосуд» становило 2,656 пункти та у 2018 році складало 5,116 пункти. Абсолютний приріст показника за 2019-2021 роки склав 5,495 пункти, при цьому показник є значно вищим, ніж нормативне значення, зокрема, у 2019 році значення показника становило 5,71 пункт, проте зросло до рівня 18,231 пункт у 2021 році. Слід відзначити, що зростання показників ліквідності та спроможності засвідчує можливість підприємства розраховуватися за власними поточними зобов'язаннями.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) є найбільш жорстким критерієм ліквідності підприємства і показує, яку частину короткострокових зобов'язань можна за необхідності погасити негайно. Як бачимо з розрахунків, даний показник є більшим від нуля, що є позитивним явищем. Значення показника у 2017 році складало 0,054 пункти, у 2018 році – 0,043 пункти, в 2019 році значення коефіцієнту абсолютної ліквідності становило 0,07, а в 2021 році зросло до рівня 0,274 пункти. За період 2019-2021 років відбулося зниження коефіцієнту абсолютної ліквідності на 0,013 пункта. ТОВ «Теркопосуд» все більшу частку своїх короткострокових активів може погасити відразу ж після виникнення такої потреби. За період 2019-2021 рр. цей показник набув додатного значення, тобто це означає, що оборотних активів у підприємства більше, ніж поточних зобов'язань, за допомогою яких дані зобов'язання можна погасити.

Чистий оборотний капітал (різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями) даного підприємства зріс за період 2017-2018 років із 23243 тис. грн у 2017 році до 26967 тис. грн у 2018 році, а за період 2019-2021 років показник збільшився із 31064 тис. грн до 47221 тис. грн, при цьому зростання показника становило 16157 тис. грн. Це свідчить про те, що для даного підприємства збільшилася платоспроможність та зросла можливість погашати свої поточні зобов'язання негайно. Приріст даного

показника за 2019-2020 роки склав 10631 тис. грн, а за період 2020-2021 років – 5526 тис. грн. Це дає інформацію про те, що ТОВ «Теркопосуд» розширило свою діяльність і планує розвиватися в подальшому.

Наступним етапом стане дослідження показників фінансової стійкості підприємства ТОВ «Теркопосуд» за 2017-2021 роки (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Основні показники фінансової стійкості ТОВ «Теркопосуд» за 2017-2021 роки

Показники	Роки					Відхилення (+;-)		
	2017	2018	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2019
Фінансові дані								
1. Власний капітал	27305	31107	35698	45946	51898	10248	5952	16200
2. Пасиви / активи	32165	33746	38590	47946	53582	9356	5636	14992
3. Поточні зобов'язання	4860	2639	2882	1990	1684	-892	-306	-1198
4. Довгострокові зобов'язання	0	0	0	10	0	10	-10	0
5. Власний оборотний капітал (дані із таблиці 2)	23243	26967	31064	41695	47221	10631	5526	16157
6. Оборотні активи	28103	29606	33946	43685	48905	9739	5220	14959
Розрахунок показників								
7. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) (р.1. : р.2)	0,849	0,922	0,925	0,958	0,969	0,033	0,010	0,044
8. Коефіцієнт фінансування (р.3+р.4) : р.1	0,178	0,085	0,081	0,043	0,032	-0,037	-0,011	-0,048
9. Коефіцієнт фінансової стійкості (р.1+р.4) : р.2	0,849	0,922	12,387	23,088	30,818	10,702	7,730	18,432
10. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними оборотними коштами (р.5 : р.6)	0,827	0,911	0,915	0,954	0,966	0,039	0,011	0,050
11. Коефіцієнт маневреності власного капіталу (р.5 : р.1)	0,851	0,867	0,870	0,907	0,910	0,037	0,002	0,040

Джерело: власні розрахунки автора на основі звітності підприємства [Додаток А]

Значення коефіцієнту автономії відповідає нормативному, при цьому за період 2017-2018 роки показник зріс із 0,849 пунктів у 2017 році до рівня 0,922 пункти у 2018 році. За період 2019-2021 років спостерігається зростання автономності підприємства та орієнтація на власний капітал, якщо у базовому періоді показник становив 0,925 пункти, то у звітному значення показника збільшується до рівня 0,969 пункти. Це є позитивним фактором і свідчить про можливість погашення поточних зобов'язань негайно.

Низьке значення коефіцієнта фінансування, який характеризує залежність підприємства від залучених засобів, як у базовому, так і у звітному періодах свідчить про орієнтацію підприємства на власний капітал. У 2017 році значення цього показника становило 0,178 пункт, і знижувалося до рівня 0,032 пункти у 2021 році, за 2019-2021 роки показник зменшився на 0,048 пункти.

Коефіцієнт фінансової стійкості характеризується значним запасом фінансової міцності підприємства, оскільки значення показника у 2017 році складало 0,849 пункти, у 2018 році – 0,922 пункти, а у 2019 році становило 12,387 пункти і збільшилося до рівня 30,818 пункти у 2021 році, при цьому зростання показника становить 10,702 пункти за період 2019-2020 років та 7,73 пункти за період 2020-2021 років і 18,432 пункти за 2019-2021 роки.

Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами характеризує рівень забезпечення підприємства власними оборотними засобами. Зокрема, якщо у 2017 році рівень забезпеченості становив 0,827 пунктів, то у 2021 році значення показника збільшилося до показника 0,966 пункти, зростання за період 2019-2021 роки становило 0,05 пункти.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності. В 2017 році частка у розмірі 0,851 пункти використовувалася для фінансування поточної діяльності, у 2019 році – 0,87 пункти, в подальшому показник збільшувався до рівня 0,91 пункт у 2021 році. Зростання показника протягом 2019-2021 років становить 0,04 пункти.

Наступним етапом стане дослідження показників ділової активності підприємства ТОВ «Теркопосуд» за 2017-2021 рр. (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Основні показники ділової активності ТОВ «Теркопосуд» за 2017-2021 роки

Показники	Роки					Відхилення (+;-)		
	2017	2018	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2019
Фінансові дані								
1. Дохід від реалізації продукції (робіт, послуг)	15564	17954	21283	24812	22891	3529	-1921	1608
2. Активи	32165	33746	38590	47946	53582	9356	5636	14992
3. Кредиторська заборгованість	4860	2639	2882	1990	1684	-892	-306	-1198
4. Дебіторська заборгованість	11752	12507	15374	23884	28253	8510	4369	12879
Розрахунок показників								
5. Коефіцієнт оборотності активів (р.1 : р.2)	0,484	0,532	0,553	0,519	0,441	-0,034	-0,078	-0,112
6. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (р.1 : р.3)	3,202	6,803	7,814	12,493	15,709	4,680	3,216	7,896
7. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (р.1 : р.4)	1,324	1,436	1,388	1,041	0,835	-0,347	-0,205	-0,552
8. Період погашення дебіторської заборгованості (365 : р.7)	275,60	254,26	259,45	345,98	431,09	86,53	85,11	171,64
9. Період погашення кредиторської заборгованості (365 : р.6)	113,97	53,65	46,07	28,82	22,92	-17,26	-5,90	-23,16

Джерело: власні розрахунки автора на основі звітності підприємства [Додаток А]

У 2017 році показник оборотності активів становив 0,484 пункти, у 2018 році зріс до значення 0,532 пункти. При цьому, за період 2019-2021 років спостерігаємо зниження даного показника на 0,112 пункт, що свідчить про неефективне використання наявних у підприємства ресурсів.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості за період 2017-2018 рр. зріс із 1,324 до 1,436 пункти, а за період 2019-2021 років знизився на 0,552 пункти з 1,388 пунктів у 2019 році до 0,835 пунктів у 2021 році. Зниження показника є негативним явищем, оскільки чим швидше обертається дебіторська заборгованість, тим менший ризик її непогашення. Чим нижчий є цей коефіцієнт, тим ліберальнішою є політика стягнення платежів.

Термін погашення дебіторської заборгованості з року в рік збільшувався. Загальне зростання за період 2019-2021 років склало 171,64 днів. Це є негативним чинником, період погашення дебіторської заборгованості вважається нормальним, якщо він не перевищує 60 днів (у нашому випадку у 2021 році – 171 день). Ризик непогашення дебіторської заборгованості є великим.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості збільшився із 3,202 пунктів у 2017 році до рівня 6,803 пункти у 2018 році, а за 2019-2021 роки зріс із 7,81 пунктів у 2019 році до рівня 15,709 пункти у 2021 році. Зростання склало 7,896 пункти. Це є позитивною тенденцією, оскільки свідчить про те, що кредиторська заборгованість стала обертатися скоріше, відповідно зменшується ризик її непогашення.

Термін погашення кредиторської заборгованості знизився із 114 днів у 2019 році до 22 днів у 2021 році, при цьому за 2019-2021 роки збільшився на 23 дні. Проте, на жаль, як зменшення, так і збільшення термінів погашення кредиторської заборгованості можуть призвести до негативних наслідків для фінансового стану ТОВ «Терекопосуд».

Наступним етапом дослідження стане узагальнююча оцінка ключових показників ділової активності підприємства ТОВ «Теркопосуд» за 2017-2021 роки (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Узагальнюючі показники оцінки ділової активності ТОВ «Теркопосуд» за 2017-2021 роки

Показники	Роки					Відхилення (+;-)		
	2017	2018	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2019
Фінансові дані								
1. Дохід від реалізації продукції (робіт, послуг)	15564	17954	21283	24812	22891	3529	-1921	1608
2. Запаси	15195	16105	17491	18340	19271	849	931	1780
3. Основні засоби	4052	4110	4634	4238	4258	-396	20	-376
4. Власний капітал	27305	31107	35698	45946	51898	10248	5952	16200
Розрахункові показники								
5. Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів (р.1 : р.2)	1,024	1,115	1,220	1,356	1,298	0,136	-0,058	0,078
6. Коефіцієнт оборотності основних засобів (р.1 : р.3)	3,841	4,368	4,603	5,866	5,549	1,263	-0,318	0,945
7. Коефіцієнт оборотності власного капіталу (р.1 : р.4)	0,570	0,577	0,598	0,541	0,455	-0,056	-0,086	-0,142

Джерело: власні розрахунки автора на основі звітності підприємства [Додаток А]

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів також демонструє позитивну тенденцію, при цьому спостерігається приріст показника із 1,024 пункти у 2017 році до рівня 1,115 пункти у 2018 році, а у 2019 році цей показник становив 1,22 пункти і в 2021 році склав 1,298 пункти (зростання становило 0,078 пункти). Така ситуація для підприємства є позитивною, оскільки свідчить про те, що підприємство ефективно використовує свої матеріальні запаси.

Коефіцієнт оборотності основних засобів показує ефективність використання основних засобів підприємства. У 2017 році значення

показника становило 3,841 пункт, у 2018 році – 4,368 пунктів, а в подальшому відбувалося зростання даного показника з 4,603 у 2019 році до 5,549 у 2021 році (зростання на 0,945 пунктів). Це також оцінюємо позитивно, оскільки є свідченням ефективного використання основних засобів.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу збільшився у 2017 та 2018 роках із 0,57 пунктів до рівня 0,577 пункти, при цьому за період 2019-2021 років показник знизився із 0,598 пунктів у 2019 році до 0,455 у 2021 році (зменшення за період склало 0,142 пункти). Це свідчить про зниження ефективності використання власного капіталу ТОВ «Терекопосуд».

На завершення оцінки основних фінансово-економічних показників, здійснимо оцінку показників рентабельності діяльності ТОВ «Терекопосуд» за 2017-2021 роки (табл. 2.6).

У 2017 році значення коефіцієнта рентабельності активів становило 0,118 пункти або 11,8%, у 2018 році показник збільшився до 13,6%. За період 2019-2021 років цей показник мав позитивне значення – 0,292 пункти у 2019 році та 0,111 пункти у 2021 році відповідно. Це свідчить про високу раціональність використання активів досліджуваного підприємства.

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу характеризує ефективність вкладення коштів до даного підприємства [54]. Цей показник відповідає нормативу. Це свідчить про ефективне вкладення коштів в підприємство. Показник становив 0,139 пункти у 2017 році, 0,148 пункти – у 2018 році. У 2019 році коефіцієнт рентабельності власного капіталу становив 0,316 пункти, а у 2021 році зменшився до 0,115.

За період 2019-2021 років значення коефіцієнта рентабельності господарської діяльності відповідало нормативу, загальне зниження даного показника склало 1,058 пунктів.

Коефіцієнт рентабельності продукції дає змогу визначити, наскільки прибутковою є основна діяльність підприємства. У 2019 році на 1 грн реалізованої продукції припадало 0,53 грн чистого прибутку. У 2021 році на

1 грн реалізованої продукції припадало тільки 0,26 грн чистого прибутку.

Таблиця 2.6 – Показники оцінки рентабельності ТОВ «Терекопосуд» у 2017-2021 роках

Показник	Роки					Відхилення (+;-)		
	2017	2018	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2019
Фінансові дані								
1. Чистий прибуток	3802	4591	11248	10248	5952	-1000	-4296	-5296
2. Активи	32165	33746	38590	47946	53582	9356	5636	14992
3. Власний капітал	27305	31107	35698	45946	51898	10248	5952	16200
4. Дохід від реалізації продукції (робіт, послуг)	15564	17954	21283	24812	22891	3529	-1921	1608
5 Собівартість реалізації продукції	5892	11852	7448	11682	13033	4234	1351	5585
Розрахункові показники								
6. Коефіцієнт рентабельності активів (р.1 : р.2)	0,118	0,136	0,292	0,214	0,111	-0,079	-0,103	-0,181
7. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (р.1 : р.3)	0,139	0,148	0,316	0,223	0,115	-0,093	-0,108	-0,201
8. Коефіцієнт рентабельності господарської діяльності (р.1 : р.5)	0,645	0,387	1,515	0,877	0,457	-0,638	-0,421	-1,058
9. Коефіцієнт рентабельності продукції (р.1 : р.4)	0,244	0,256	0,530	0,413	0,260	-0,117	-0,153	-0,270

Джерело: власні розрахунки автора на основі звітності підприємства [Додаток А]

Отже, підприємство має значну матеріально-технічну базу, яка постійно оновлюється; значення показників ліквідності свідчать про ліквідний баланс підприємства, показників фінансової стійкості – про платоспроможність та забезпеченість підприємства власними оборотними засобами для здійснення своєї діяльності, показників ділової активності – про нарощування підприємством випуску основної продукції і мають позитивну тенденцію до покращення, показників рентабельності – про успішність та прибутковість основної діяльності підприємства. Загалом можна стверджувати, що

ТОВ «Теркопосуд» має позитивний фінансовий стан.

В узагальненні здійсненого фінансово-економічного аналізу господарської діяльності та дослідження ключових показників фінансового стану ТОВ «Теркопосуд» представимо сильні та слабкі сторони, а також здійснимо дослідження можливостей та загроз розвитку даного підприємства (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – SWOT-аналіз діяльності ТОВ «Теркопосуд»

Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
<p>Новітні технології виробництва</p> <p>Висока кваліфікація персоналу</p> <p>Хороший імідж та ефективна організаційна структура</p> <p>Міцна фінансова база</p>	<p>Відсутність маркетингової служби</p> <p>Значна собівартість виробництва</p> <p>Неефективність витрат розвитку</p> <p>Бюрократичні бар'єри у комунікаціях підприємства</p>
Можливості (O)	Загрози (T)
<p>Розширення асортименту продукції та послуг</p> <p>Розробка та реалізація стратегії розвитку підприємства</p> <p>Зростання кваліфікації персоналу</p> <p>Створення ефективної маркетингової системи</p>	<p>Нестабільність економічної ситуації в країні через агресію РФ</p> <p>Подальше зростання собівартості та витрат виробництва</p> <p>Зниження купівельної спроможності споживачів</p> <p>Зростання конкуренції та зниження частки ринку підприємства</p>

Джерело: сформовано автором самостійно

За результатами здійсненого SWOT-аналізу діяльності ТОВ «Теркопосуд», вважаємо, що йому необхідно враховувати сильні сторони та розвивати їх. Найбільш бажаними і можливими сценаріями розвитку визначено: забезпечення урізноманітнення асортименту продукції, активізація маркетингового інструментарію для зростання обсягів реалізації продукції. Щодо основних можливостей подальшого розвитку підприємства, то слід відзначити наявність розробленої стратегії розвитку даного підприємства, підвищення кваліфікації персоналу, впровадження інноваційних ідей, розробка та подальша реалізація проєктів розвитку даного підприємства. Загрозами, котрі можуть виникнути в діяльності даного підприємства це: продовження військових подій та наростання військової

агресії рф, що впливає на усі аспекти функціонування та розвитку підприємства, високий рівень інфляції та подальше зростання цін, зниження купівельної спроможності споживачів товарів, поступове подальше зниження показників фінансового стану підприємства.

2.3 Оцінка чинників, що впливають на беззбитковість господарської діяльності досліджуваного підприємства

Підприємство, яке бажає успішно функціонувати, тобто отримувати прибуток, повинне враховувати всі фактори, що формують результативність його роботи. Тому, до основних чинників, що впливають на формування прибутку та визначення рівня беззбитковості, як було виявлено у розділі 1, відносять ціну реалізації продукції, розмір постійних і змінних витрат, обсяг виробленої та реалізованої продукції, яка визначає рівень беззбитковості [44].

Розглянемо кожен із чинників впливу на беззбитковість виробничо-господарської діяльності даного підприємства.

Цінова політика підприємства визначається своєю багатоплановістю. Підприємство ТОВ «Терекопосуд» не тільки встановлює ціни на основний асортимент продукції, воно створює цілу систему формування цін, що охоплює весь асортимент виготовляємої продукції. В більшості підприємство орієнтується на витратний метод ціноутворення, що в своїй основі має розподіл на постійні та змінні витрати, а також запланованого розміру прибутку із врахуванням нижнього порогу цінової позиції. При здійсненні збуту та просування продукції на ринок кінцева ціна реалізації збільшується на розмір націнки, що залежить від особливостей товару та еластичності попиту за цінами на продукцію.

До постійних витрат підприємства слід віднести: заробітну плату постійних працівників, страхові платежі, амортизацію основного капіталу, орендну плату за нерухомість, земельний податок, загальновиробничі витрати, ремонт приміщень та основних засобів. До змінних витрат відносять наступні: вартість сировини та матеріалів задіяних у виробничих процесах,

оплату праці основних та залучених на підприємство працівників, транспортні витрати на перевезення продукції, роботи пов'язані із використанням ресурсів, що належать до змінних витрат [22].

Відобразимо поділ витрат на постійні та змінні для ТОВ «Терекопосуд», результат представимо у додатку Б. Відповідно, розмір постійних витрат зростає у 2017 до 2018 року із 5419 тис. грн до 6655 тис. грн, за період 2019-2020 років зростання показника становило 546 тис. грн, а за період 2020-2021 років показник збільшився на 1111 тис. грн. Розмір змінних витрат зріс із 7015 тис. грн до 17052 тис. грн, за період 2019-2020 років значення показника збільшилося на 4701 тис. грн, а за період 2020-2021 років – на 2522 тис. грн.

Проаналізуємо успішність діяльності ТОВ «Терекопосуд» та визначимо чинники, що впливають на беззбитковість його діяльності, а також основні показники: чистий дохід, маржинальний дохід, точку беззбитковості (табл. 2.8).

За період 2020-2021 років знизився розмір маржинального доходу на 4443 тис. грн до рівня 5839 тис. грн, при цьому зріс розмір як постійних витрат – на 1111 тис. грн, так і змінних – на 2522 тис. грн.

Використовуючи дані таблиці 2.5, слід відзначити те, що запас фінансової міцності даного підприємства знижується із 19798 тис. грн у 2020 році до рівня 9285 тис. грн у 2021 році, відповідно, зниження показника свідчить про зниження фінансового потенціалу та фінансової стійкості показника і зростання порогу рентабельності досліджуваного підприємства.

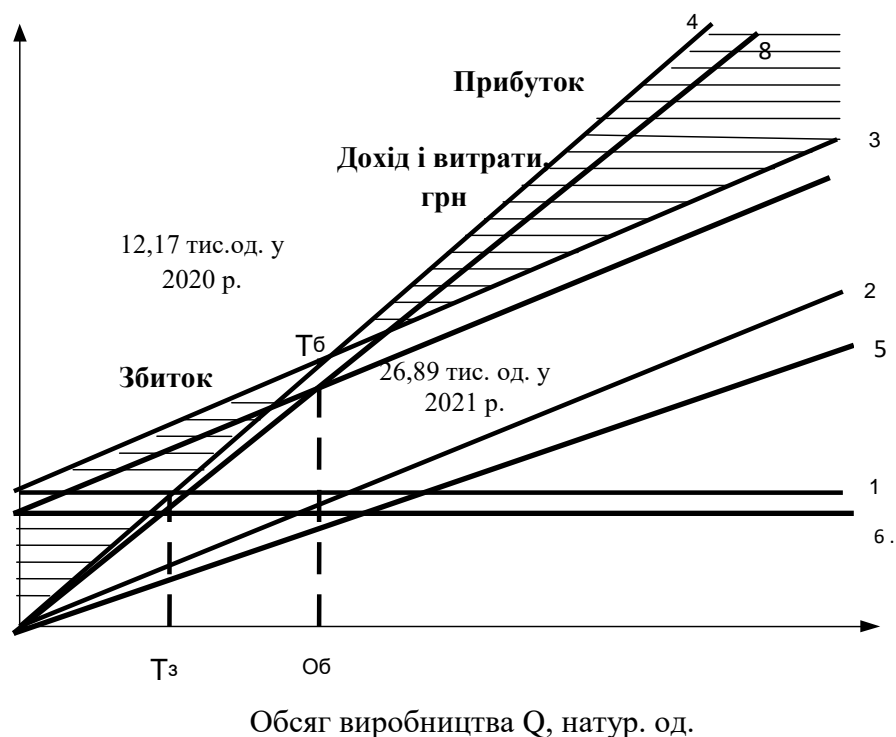
Спостерігаємо зростання розміру точки беззбитковості підприємства у грошовому вимірі на 8592 тис. грн за період 2020-2021 років (відповідне значення показника зросло із 5013 тис. грн до рівня 13606 тис. грн у грошових показниках).

Таблиця 2.8 – Визначення точки беззбитковості ТОВ «Терекопосуд» у 2017-2021 роках

Показник	Роки					Відхилення (+;-)	
	2017	2018	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/ 2020
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	15564	17954	21283	24812	22891	3529	-1921
2. Змінні витрати, тис. грн	7015	7824	9829	14530	17052	4701	2522
3. Маржинальний дохід, тис. грн	8549	10130	11454	10282	5839	-1172	-4443
4. Коефіцієнт маржинального доходу(M_d/ZB) (р.3 : р.2)	1,22	1,29	1,17	0,71	0,34	-0,46	-0,37
5. Відсоток маржинального доходу (M_d/ZB) * 100% (р.3 : р.2 * 100%)	121,87	129,47	116,53	70,76	34,24	-45,77	-36,52
6. Постійні витрати	5419	6655	3092	3548	4659	456	1111
7. Точка беззбитковості (поріг рентабельності) ($P_{ост}B/K_{мд}$), (р.6 : р.4), тис. грн	4446	5140	2653	5013	13606	2360	8592
- середня ціна на продукцію, грн	256	275	314	412	506	98	94
- поріг рентабельності в натур. од., тис. шт.	17,37	18,69	8,45	12,17	26,89	3,72	14,72
8. Запас фінансової міцності (р.1 – р.7), тис. грн	11117	12814	18630	19798	9285	1168	-10513
9. Запас фінансової міцності (%) ($ZFM/ЧД$) * 100% (р.8 : р.1) * 100%	71,43	71,37	87,53	79,79	40,56	0	0

Джерело: власні розрахунки автора на основі звітності підприємства [Додаток А]

Представимо графічне відображення точки беззбитковості ТОВ «Терекопосуд» на рисунку 2.3.

1,6 – постійні витрати; 2,5 – змінні витрати; 3,7 – сукупні витрати; 4,8 – дохід; Тз – точка закриття; Тб – точка беззбитковості (критичний обсяг)

Рисунок 2.3 – Графічне відображення точки беззбитковості
ТОВ «Терекопосуд» у 2020 та 2021 роках

*Джерело: власні розрахунки автора на основі звітності підприємства
[Додаток А]*

В цілому, слід відзначити зростання показника точки беззбитковості ТОВ «Терекопосуд» в грошових показниках, а також збільшення даного показника в натуральному вимірі. Відповідне значення показника у 2020 році складало 12,17 тис. одиниць продукції, а у 2021 році показник зріс до рівня 26,89 тис. одиниць.

Висновки до розділу 2

1. ТОВ «Терекопосуд» реалізує діяльність у сфері виробництва та реалізації виробів із деревини, корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння.

2. ТОВ «Теркопосуд» має задовільний фінансовий стан, зокрема, підприємство володіє значною матеріально-технічною базою, яка постійно оновлюється; показники ліквідності свідчать про ліквідний баланс підприємства; показники фінансової стійкості – про платоспроможність та забезпеченість підприємства власними оборотними засобами для здійснення своєї діяльності; показники ділової активності – про нарощування підприємством випуску основної продукції і дають підстави стверджувати про успішність та прибутковість основної діяльності підприємства.

3. Спостерігаємо зростання розміру точки беззбитковості підприємства у грошовому вимірі на 8592 тис. грн за період 2020-2021 років (із 5013 тис. грн до рівня 13606 тис. грн) та зростання із 12,17 тис. од. до значення 26,89 тис. од. за останні два роки.

Запас фінансової міцності даного підприємства знизився із 19798 тис. грн у 2020 році до рівня 9285 тис. грн у 2021 році, що свідчить про зниження фінансового потенціалу і зниження фінансової стійкості та зростання порогу рентабельності досліджуваного підприємства.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ШЛЯХІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗЗБИТКОВОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ТЕРЕКПОСУД»

3.1 Прогнозування рівня беззбитковості господарської діяльності ТОВ «Терекопосуд»

Перспективне фінансове планування (прогнозування) визначає найбільш важливі та динамічні показники, пропорції і темпи реалізації розширеного відтворення, є основою реалізації основних цілей діяльності підприємства, містить розробку та подальшу реалізацію фінансової стратегії підприємства й прогнозування його фінансово-господарської діяльності, в тому числі і рівня беззбитковості.

Прогнозування точки беззбитковості передбачає процес розробки і реалізації системи заходів для забезпечення формування достатнього розміру виробництва та реалізації продукції, що забезпечить беззбитковість фінансово-господарської діяльності. Беззбитковість також передбачає формування й ефективне використання прибутку у відповідності до завдань розвитку підприємства у майбутньому періоді.

Прогнозування рівня беззбитковості виробничо-господарської діяльності підприємства ТОВ «Терекопосуд» передбачає, перш за все, прогнозування цін на основний асортимент продукції, прогнозування розміру постійних і змінних витрат виробничо-господарських процесів, а також визначення прогнозного рівня порогу беззбитковості діяльності та фінансової міцності підприємства у поточному й перспективному періодах.

Розробимо макет цін із врахуванням різного етапу життєвого циклу продукції та планування цін на діючий асортимент продукції ТОВ «Терекопосуд» у перспективному періоді (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Макет цін із врахуванням різних цін на діючий асортимент продукції ТОВ «Терекопосуд» у прогнозному періоді

Найменування продукції	Вибір стратегії ціноутворення	2021 (звітний період)	2022 (прогноз)	2023 (прогноз)	Зміна ціни 2023/2021 рр., грн
1. Дерев'яна мішалка для розмішування напоїв (1000 штук)	Стратегія «конкурентних цін»	72,89	81,47	92,86	+19,97
2. Дерев'яний ніж (100 штук)	Стратегія «конкурентних цін»	51,66	57,75	65,82	+14,16
3. Дерев'яна ложка (100 штук)	Стратегія «цінового зростання»	55,43	75,72	100,53	+45,1
4. Дерев'яна вилка (100 штук)	Стратегія «цінового зростання»	54,11	73,92	86,86	+32,75
5. Набір дерев'яного посуду (30 штук по 6 приборів)	Стратегія «цінового зростання»	153,4	209,57	278,25	+124,85

Джерело: сформовано автором

Згідно даних таблиці 3.1, прогнозується незначне коригування цін на основний асортимент продукції досліджуваного підприємства, зокрема, при застосуванні стратегії «конкурентних цін» запрогнозовано зниження цінової позиції на 10% у 2022 році та на 3% у 2023 році, а використання стратегії «цінового зростання» передбачатиме приріст цінової позиції на 10% у 2022 році та на 13% – у 2023 році.

Розрахуємо макет цін для основного асортименту продукції:

– 2022 рік (прогноз):

$$Ц_{\text{прогноз 1}} = 72,89 * 0,9 \text{ (зниження ціни на 10\%)} * 1,242 \text{ (інфляція)} = 81,47 \text{ грн.}$$

$$Ц_{\text{прогноз 2}} = 51,66 * 0,9 \text{ (зниження ціни на 10\%)} * 1,242 \text{ (інфляція)} = 57,75 \text{ грн.}$$

$$Ц_{\text{прогноз 3}} = 55,43 * 1,1 \text{ (приріст ціни на 10\%)} * 1,242 \text{ (інфляція)} = 75,72 \text{ грн.}$$

$$Ц_{\text{прогноз 4}} = 54,11 * 1,1 \text{ (приріст ціни на 10\%)} * 1,242 \text{ (інфляція)} = 73,92 \text{ грн.}$$

$$Ц_{\text{прогноз 5}} = 153,4 * 1,1 \text{ (приріст ціни на 10\%)} * 1,242 \text{ (інфляція)} = 209,57 \text{ грн.}$$

– 2023 рік (прогноз):

$$Ц_{\text{прогноз 1}} = 81,47 * 0,97 \text{ (зниження ціни на 3\%)} * 1,175 \text{ (інфляція)} = 92,86 \text{ грн.}$$

$$Ц_{\text{прогноз 2}} = 57,75 * 0,97 \text{ (зниження ціни на 3\%)} * 1,175 \text{ (інфляція)} = 65,82 \text{ грн.}$$

$\text{Ц}_{\text{прогноз } 3} = 75,72 * 1,13 \text{ (приріст ціни на 13\%)} * 1,175 \text{ (інфляція)} = 100,53 \text{ грн.}$

$\text{Ц}_{\text{прогноз } 4} = 73,92 * 1,13 \text{ (приріст ціни на 13\%)} * 1,175 \text{ (інфляція)} = 86,86 \text{ грн.}$

$\text{Ц}_{\text{прогноз } 5} = 209,57 * 1,13 \text{ (приріст ціни на 13\%)} * 1,175 \text{ (інфляція)} = 278,25 \text{ грн.}$

Враховуючи рівень інфляційних очікувань в країні, спостерігатиметься зростання цін у залежності від вибору стратегії ціноутворення.

Зміна ціни вплине на зміну попиту на асортиментний ряд товарів. Розрахунок обсягу попиту на продукцію ТОВ «Терекопосуд» здійснено у таблицях 3.2 – 3.6.

Розрахуємо цінову еластичність попиту (показник дугової еластичності) для ТОВ «Терекопосуд» за формулою [13]:

$$\bar{E}_P^D = \frac{Q_2 - Q_1}{(Q_1 + Q_2)/2} : \frac{P_2 - P_1}{(P_1 + P_2)/2} = \frac{\Delta Q}{\Delta P} \cdot \frac{\bar{P}}{\bar{Q}} \quad (3.1)$$

Визначимо значення цін та обсягу попиту на асортимент товарів ТОВ «Терекопосуд» (таблиці 3.2 – 3.6).

Таблиця 3.2 – Значення цін та обсягу попиту на дерев'яну мішалку для розмішування напоїв виробництва ТОВ «Терекопосуд»

Роки	Ціна, (P), грн/шт.	Обсяг попиту (Q), шт.	Відсоткова зміна ціни (% ΔP)	Відсоткова зміна обсягу попиту (% ΔQ)
2017	61,30	12205	+40,94	-2,53
2018	63,45	12200		
2019	67,10	12112		
2020	70,55	12045		
2021	72,89	12035		
2022 (прогноз)	81,47	12005		
2023 (прогноз)	92,86	11900		

Джерело: власні розрахунки автора

Розрахуємо еластичність попиту на продукцію – дерев'яна мішалка для розмішування напоїв:

$$E_d (\text{прогноз}) = -2,53 / 40,54\% = -0.06.$$

Попит дерев'яну мішалку для розмішування напоїв є нееластичним ($E_d = 0.06 < 1$).

Таблиця 3.3 – Значення цін та обсягу попиту на дерев'яний ніж виробництва ТОВ «Терекопосуд»

Роки	Ціна (P), грн./шт.	Обсяг попиту (Q), шт.	Відсоткова зміна ціни (% Δ P)	Відсоткова зміна обсягу попиту (% Δ Q)
2017	45,10	18150	+37,36	-14,7
2018	46,75	18020		
2019	48,70	17685		
2020	50,20	17590		
2021	51,66	17156		
2022 (прогноз)	57,75	17102		
2023 (прогноз)	65,82	16809		

Джерело: власні розрахунки автора

Розрахуємо еластичність попиту на продукцію – дерев'яний ніж:

$$E_d (\text{прогноз}) = -14,7\% / 37,36\% = -0,39.$$

Попит дерев'яний ніж є нееластичним ($E_d = 0.39 < 1$).

Таблиця 3.4 – Значення цін та обсягу попиту на дерев'яну ложку виробництва ТОВ «Терекопосуд»

Роки	Ціна (P), грн./шт.	Обсяг попиту (Q), (шт.)	Відсоткова зміна ціни (% Δ P)	Відсоткова зміна обсягу попиту (% Δ Q)
2017	50,60	16920	+66,07	-6,2
2018	51,20	16840		
2019	52,90	16401		
2020	54,70	16327		
2021	55,43	16209		
2022 (прогноз)	75,72	16117		
2023 (прогноз)	100,53	15902		

Джерело: власні розрахунки автора

Розрахуємо еластичність попиту на дерев'яну ложку:

$$Ed_{\text{(прогноз)}} = -6,2 / 66,07\% = -0,09$$

Попит на дерев'яну ложку є нееластичним ($Ed = 0.09 < 1$).

Таблиця 3.5 – Значення цін та обсягу попиту на дерев'яну вилку виробництва ТОВ «Терекопосуд»

Роки	Ціна, (P), (грн./шт.)	Обсяг попиту (Q),(шт.)	Відсоткова зміна ціни (%ΔP)	Відсоткова зміна обсягу попиту (%ΔQ)
2017	46,70	22347	+60,14	-5,24
2018	49,80	22290		
2019	51,40	22175		
2020	52,80	22101		
2021	54,11	21712		
2022 (прогноз)	73,92	21465		
2023 (прогноз)	86,86	21206		

Джерело: власні розрахунки автора

Розрахуємо еластичність попиту на продукцію – дерев'яна вилка:

$$Ed_{\text{(прогноз)}} = -5,24\% / 60,14\% = -0,09$$

Попит на дерев'яну вилку є нееластичним ($Ed = 0.09 < 1$).

Таблиця 36 – Значення цін та обсягу попиту на набір дерев'яного посуду виробництва ТОВ «Терекопосуд»

Роки	Ціна, (P), грн./шт.	Обсяг попиту (Q), шт.	Відсоткова зміна ціни (%ΔP)	Відсоткова зміна обсягу попиту (%ΔQ)
2017	140,0	6209	+66,1	-9,98%
2018	143,2	6274		
2019	146,4	6204		
2020	149,8	6117		
2021	153,4	6107		
2022 (прогноз)	209,57	5984		
2023 (прогноз)	278,25	5619		

Джерело: власні розрахунки автора

Розрахуємо еластичність попиту на продукцію – набір дерев’яного посуду:

$$Ed_{\text{(прогноз)}} = -9,98\% / 66,1\% = -0,15.$$

Попит на набір дерев’яного посуду є нееластичним ($Ed = 0.15 < 1$).

Для прогнозування порогу рентабельності (точки беззбитковості) на основний асортиментний ряд продукції підприємства ТОВ «Терекопосуд» визначимо рівень постійних та змінних витрат у прогнозованому періоді. Результати дослідження представимо у таблицях 3.8. – 3.12.

Таблиця 3.8 – Розмір постійних і змінних витрат виробництва основного асортименту продукції – дерев’яної мішалки для розмішування напоїв ТОВ «Терекопосуд» у поточному та прогнозованому періодах

Роки	Ціна (P), грн/шт.	Змінні витрати (ЗВ), грн/шт.	Відсоток ЗВ в ціні продукції, %	Постійні витрати (ПВ), грн	Приріст постійних витрат, грн	Точка беззбитковості (Тб _{натур}), одиниць	Точка беззбитковості (Тб _{грн}), грн
2017	61,3	55,9	91,19%	88200	–	16333	1001233,3
2018	63,45	57	89,83%	88275	75	13686	868379,7
2019	67,1	57	84,95%	89100	825	8822	591941,6
2020	70,55	62,4	88,45%	91305	2205	11203	790376,4
2021	72,89	63,7	87,39%	92200	895	10033	731279,4
2022 (прогноз)	81,47	72	88,36%	93442	1242	9854	802766,3
2023 (прогноз)	92,86	82,1	88,36%	94902	1460	8780	815309,3

Джерело: власні розрахунки автора

Для прогнозування динаміки зростання змінних витрат визначимо середній відсоток змінних витрат в структурі ціни:

$$\overline{\%ЗВ} = (91,19\% + 89,83\% + 84,95\% + 88,45\% + 87,39\%) / 5 = 88,36\%$$

Визначимо показник змінних витрат із урахуванням показника відсотку змінних витрат в ціні продукції:

$$\Delta ЗВ_{2022} = 81,47 * 88,36\% = 71,99 \text{ грн/шт.}$$

$$\Delta ZB_{2023} = 92,86 * 88,36\% = 82,05 \text{ грн/шт.}$$

Визначимо середній темп зростання постійних витрат:

$$\overline{ПВ} = (75 + 825 + 2205 + 895) / 4 = 1000 \text{ грн.}$$

Визначимо зростання показника постійних витрат із урахуванням показника інфляції:

$$ПВ_{2022} = 1000 * 1,242 = +1242 \text{ грн/шт.}$$

$$ПВ_{2023} = 1242 * 1,175 = +1459,35 \text{ грн/шт.}$$

Відповідно, розмір постійних витрат збільшиться та становитиме:

$$ПВ_{2022} = 93200 + 1242 = 94442 \text{ грн.}$$

$$ПВ_{2023} = 94442 + 1459,35 = 160723,2 \text{ грн.}$$

Визначимо точку безбитковості продукції ТОВ «Терекопосуд» – дерев'яної мішалки для розмішування напоїв за період 2022-2023 (прогноз) років:

$$Тб_{2022\text{натур.}} = 93442 / (81,47 - 72) = 9854 \text{ одиниць.}$$

$$Тб_{2022\text{грош.}} = 9854 \text{ одиниць} * 81,47 = 802766,3 \text{ грн.}$$

$$Тб_{2023\text{натур.}} = 94902 / (92,86 - 82,1) = 8780 \text{ одиниць.}$$

$$Тб_{2023\text{грош.}} = 8780 \text{ одиниць} * 92,86 = 815309,3 \text{ грн.}$$

Результати дослідження свідчать про зниження точки безбитковості за продукцією дерев'яна мішалка для розмішування напоїв у 2017-2023 (прогноз) роках (рис. 3.1).

У прогнозованому періоді за даним асортиментом продукції прогнозується зниження точки безбитковості а ТОВ «Терекопосуд» до рівня 9854 од. або 802766,3 грн у 2022 (прогноз) році та 8780 одиниць або 815309,3 грн у 2023 (прогноз) році.

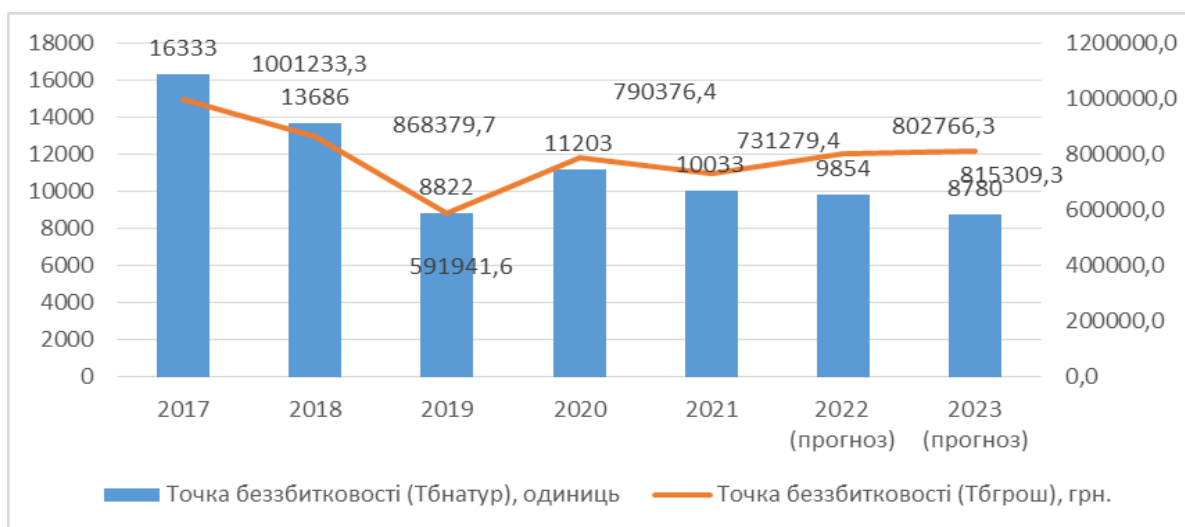

Рисунок 3.1 – Точка беззбитковості для дерев’яної мішалки для розмішування напоїв (1000 шт.) виробництва ТОВ «Терекопосуд» у поточному та прогнозованому періодах

Джерело: сформовано автором самостійно

Визначимо точку беззбитковості для дерев’яного ножа (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Розмір постійних і змінних витрат виробництва основного асортименту продукції – дерев’яного ножа ТОВ «Терекопосуд» у поточному та прогнозованому періодах

Роки	Ціна (Р), (грн/шт.)	Змінні витрати (ЗВ), (грн/шт.)	Відсоток ЗВ в ціні продукції, %	Постійні витрати (ПВ), грн	Приріст постійних витрат, грн	Точка беззбитковості (Тбнатур), одиниць	Точка беззбитковості (Тбгрoш), грн
2017	45,1	39,9	88,47%	42195	–	8114	365960,5
2018	46,75	40,5	86,63%	43190	995	6910	323061,2
2019	48,7	41,7	85,63%	44200	1010	6314	307505,7
2020	50,2	44,8	89,24%	45305	1105	8390	421168,7
2021	51,66	45,8	88,66%	45490	185	7763	401026,2
2022 (прогноз)	57,75	50,6	87,73%	46513	1023	6564	379079,8
2023 (прогноз)	65,82	57,7	87,73%	47715	1202	5908	388877,2

Джерело: сформовано автором самостійно

Для прогнозування динаміки зростання змінних витрат визначимо середній відсоток змінних витрат в структурі ціни:

$$\overline{\%ЗВ} = (88,47\% + 86,63\% + 85,63\% + 89,24\% + 87,39\%) / 5 = 87,73\%.$$

Визначимо показник змінних витрат із урахуванням показника відсотку змінних витрат в ціні продукції:

$$\Delta ЗВ_{2022} = 57,75 * 87,73\% = 50,6 \text{ грн/шт.}$$

$$\Delta ЗВ_{2023} = 65,82 * 87,73\% = 57,7 \text{ грн/шт.}$$

Визначимо середній темп зростання постійних витрат:

$$\overline{ПВ} = (995 + 1010 + 1105 + 185) / 4 = 824 \text{ грн.}$$

Визначимо зростання показника постійних витрат із урахуванням показника інфляції:

$$ПВ_{2022} = 824 * 1,242 = +1023 \text{ грн./шт.}$$

$$ПВ_{2023} = 1023 * 1,175 = +1202 \text{ грн./шт.}$$

Відповідно, розмір постійних витрат збільшиться та становитиме:

$$ПВ_{2022} = 45490 + 1023 = 46513 \text{ грн.}$$

$$ПВ_{2023} = 46513 + 1202 = 47715 \text{ грн.}$$

Визначимо точку беззбитковості для продукції ТОВ «Терекопосуд» – дерев'яного ножа за період 2022-2023 (прогноз) років:

$$Тб_{2022\text{натур.}} = 46513 / (57,75 - 50,6) = 6564 \text{ одиниць.}$$

$$Тб_{2022\text{грош.}} = 6564 \text{ одиниць} * 57,75 = 379079,8 \text{ грн.}$$

$$Тб_{2023\text{натур.}} = 47715 / (65,82 - 57,7) = 5908 \text{ одиниць.}$$

$$Тб_{2023\text{грош.}} = 5908 \text{ одиниць} * 65,82 = 388877,2 \text{ грн.}$$

Результати дослідження свідчать про зниження точки беззбитковості за продукцією дерев'яний ніж (100 штук) у 2017-2023 (прогноз) роках (рис. 3.2).

У прогнозованому періоді за даним асортиментом продукції прогнозується зниження точки беззбитковості ТОВ «Терекопосуд» до рівня 6564 од. або 379079,8 грн у 2022 (прогноз) році та 5908 одиниць або 388877,2 грн у 2023 (прогноз) році.

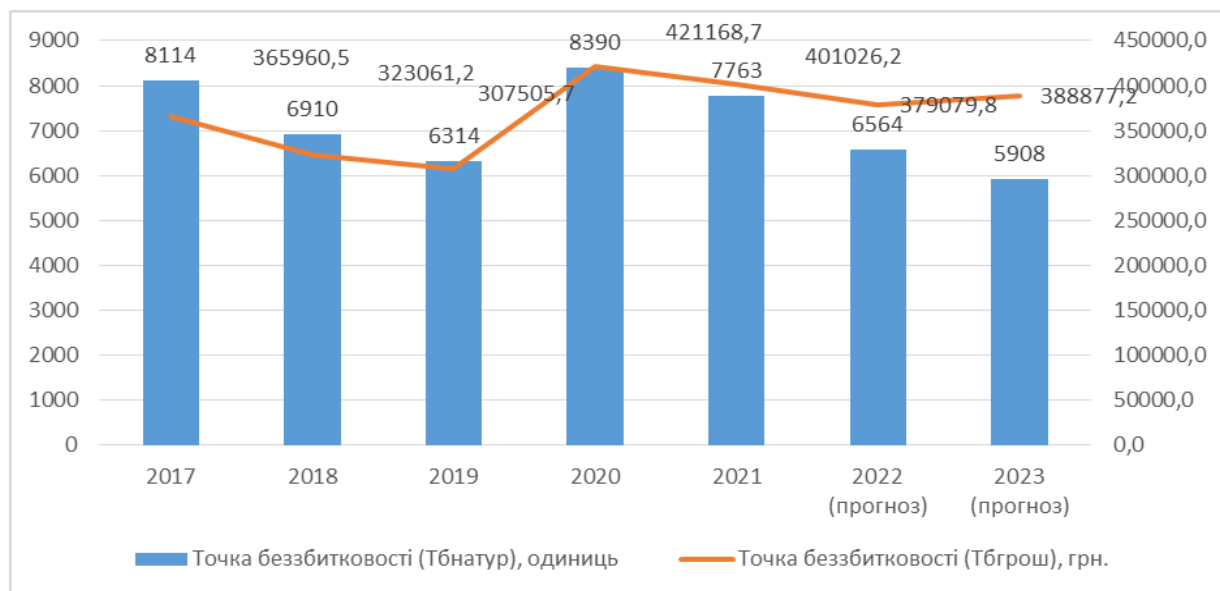

Рисунок 3.2 – Точка беззбитковості для дерев’яного ножа виробництва ТОВ «Терекопосуд» у поточному та прогнозному періодах
Джерело: сформовано автором самостійно

Визначимо беззбитковість продукції – дерев’яна ложка (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Розмір постійних та змінних витрат виробництва основного асортименту продукції – дерев’яної ложки ТОВ «Терекопосуд» у поточному та прогнозному періодах

Роки	Ціна (Р), грн/шт.	Змінні витрати (ЗВ), (грн/шт.)	Відсоток ЗВ в ціні продукції, %	Постійні витрати (ПВ), грн	Приріст постійних витрат, грн	Точка беззбитковості (Тбнатур), одиниць	Точка беззбитковості (Тбгрощ), грн
2017	50,6	41,6	82,21%	42352	–	4706	238112,36
2018	51,2	42,7	83,40%	43205	853	5083	260246,59
2019	52,9	43,5	82,23%	43810	605	4661	246547,77
2020	54,7	43,3	79,16%	44105	295	3869	211626,62
2021	55,43	44,1	79,56%	44365	260	3916	217047,83
2022 (прогноз)	75,72	61,6	81,31%	44990	625	3179	240715,49
2023 (прогноз)	100,53	81,7	81,31%	45724	734	2434	244643,01

Джерело: сформовано автором самостійно

Для прогнозування динаміки зростання змінних витрат визначимо середній відсоток змінних витрат в структурі ціни:

$$\overline{\%ЗВ} = (82,21\% + 83,4\% + 82,23\% + 79,16\% + 79,56\%) / 5 = 81,31\%.$$

Визначимо показник змінних витрат із урахуванням показника відсотку змінних витрат в ціні продукції:

$$\Delta ЗВ_{2022} = 57,75 * 81,31\% = 61,6 \text{ грн/шт.}$$

$$\Delta ЗВ_{2023} = 65,82 * 81,31\% = 81,7 \text{ грн/шт.}$$

Визначимо середній темп зростання постійних витрат:

$$\overline{ПВ} = (853 + 605 + 295 + 260) / 4 = 503 \text{ грн.}$$

Визначимо зростання показника постійних витрат із урахуванням показника інфляції:

$$ПВ_{2022} = 503 * 1,242 = 625 \text{ грн/шт.}$$

$$ПВ_{2023} = 625 * 1,175 = 734 \text{ грн/шт.}$$

Відповідно, розмір постійних витрат збільшиться та становитиме:

$$ПВ_{2022} = 44365 + 1023 = 44990 \text{ грн.}$$

$$ПВ_{2023} = 44990 + 734 = 45724 \text{ грн.}$$

Визначимо точку беззбитковості для продукції ТОВ «Терекопосуд» – дерев'яна ложка за період 2022-2023 (прогноз) роках:

$$Тб_{2022\text{натур.}} = 44990 / (75,72 - 61,6) = 3179 \text{ одиниць.}$$

$$Тб_{2022\text{грош.}} = 3179 \text{ одиниць} * 75,72 = 240715,49 \text{ грн.}$$

$$Тб_{2023\text{натур.}} = 45724 / (100,53 - 81,7) = 2434 \text{ одиниць}$$

$$Тб_{2023\text{грош.}} = 2434 \text{ одиниць} * 100,53 = 244643,01 \text{ грн.}$$

Результати дослідження свідчать про зниження точки беззбитковості за продукцією дерев'яна ложка у 2017-2023 (прогноз) роках (рис. 3.3).

У прогнозному періоді за даним асортиментом продукції прогнозується зниження точки беззбитковості підприємства ТОВ «Терекопосуд» до рівня

3179 од. або 240715,49 грн. у 2022 (прогноз) році та 2434 од. або 244643,01 грн у 2023 (прогноз) році.

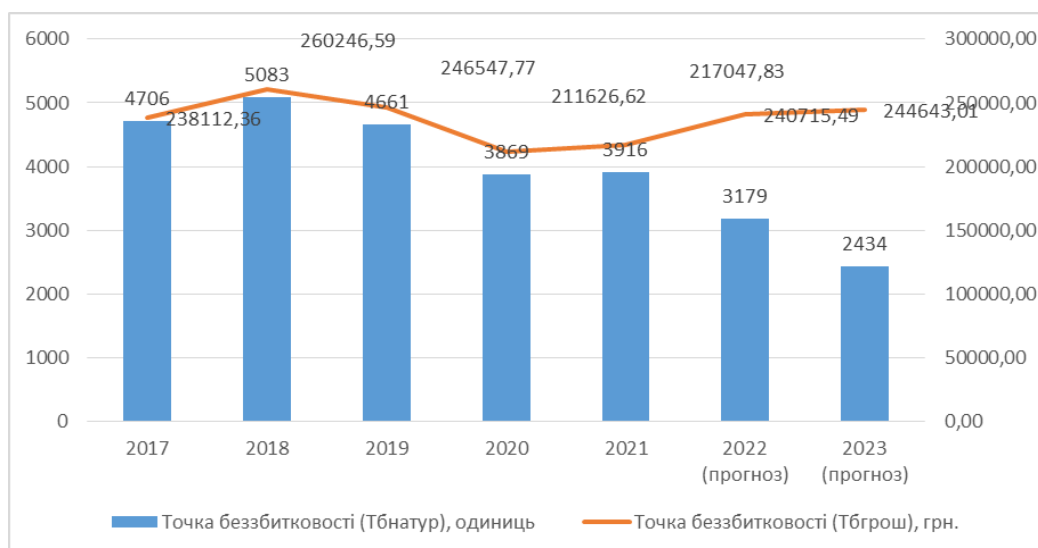

Рисунок 3.3 – Точка беззбитковості для дерев’яної ложки виробництва ТОВ «Терекопосуд» у поточному та прогнозному періодах

Джерело: сформовано автором самостійно

Визначимо беззбитковість продукції – набору дерев’яного посуду (табл. 3.10).

Таблиця 3.10 – Розмір постійних та змінних витрат виробництва основного асортименту продукції – набору дерев’яного посуду ТОВ «Терекопосуд» у поточному та прогнозному періоді

Роки	Ціна (P), грн/шт.	Змінні витрати (ЗВ), (грн/шт.)	Відсоток ЗВ в ціні продукції, %	Постійні витрати (ПВ), грн	Приріст постійних витрат, грн	Точка беззбитковості (Тб _{натур}), одиниць	Точка беззбитковості (Тб _{грш}), грн
2017	140	115	82,14%	142060	-	5682	795536
2018	143,2	119,2	83,24%	145200	3140	6050	866360
2019	146,4	121,4	82,92%	147500	2300	5900	863760
2020	149,8	122,6	81,84%	151100	3600	5555	832161,5
2021	153,4	125,7	81,94%	153200	2100	5531	848407,8
2022 (прогноз)	209,57	172,73	82,42%	156659	3459	4252	891121
2023 (прогноз)	278,25	229,33	82,42%	160723	4064	3286	914237,7

Джерело: сформовано автором самостійно

Для прогнозування динаміки зростання змінних витрат визначимо середній відсоток змінних витрат в структурі ціни:

$$\overline{\%ЗВ} = (82,14\% + 83,24\% + 82,92\% + 81,84\% + 81,94\%) / 5 = 82,42\%.$$

Визначимо показник змінних витрат із урахуванням показника відсотку змінних витрат в ціні продукції:

$$\Delta ЗВ_{2022} = 209,57 * 82,42\% = 172,73 \text{ грн/шт.}$$

$$\Delta ЗВ_{2023} = 278,25 * 82,42\% = 229,33 \text{ грн/шт.}$$

Визначимо середній темп зростання постійних витрат:

$$\overline{ПВ} = (3140 + 2300 + 3600 + 2100) / 4 = 2785 \text{ грн.}$$

Визначимо зростання показника постійних витрат із урахуванням показника інфляції:

$$ПВ_{2022} = 2785 * 1,242 = 3458,9 \text{ грн/шт.}$$

$$ПВ_{2023} = 3458,9 * 1,175 = 4064,3 \text{ грн/шт.}$$

Відповідно, розмір постійних витрат збільшиться та становитиме:

$$ПВ_{2022} = 153200 + 3458,9 = 156658,9 \text{ грн.}$$

$$ПВ_{2023} = 157264,3 + 4064,3 = 160723,2 \text{ грн.}$$

Визначимо точку безбитковості щодо продукції ТОВ «Терекопосуд» – набору дерев'яного посуду за період 2022-2023 (прогноз) років:

$$Тб_{2022\text{натур.}} = 156659 / (209,57 - 172,73) = 4252 \text{ одиниць.}$$

$$Тб_{2022\text{грош.}} = 4252 \text{ одиниць} * 209,57 = 891121 \text{ грн.}$$

$$Тб_{2023\text{натур.}} = 160723 / (278,25 - 149,8) = 4064 \text{ одиниць.}$$

$$Тб_{2023\text{грош.}} = 4064 \text{ одиниць} * 278,25 = 914237,7 \text{ грн.}$$

Результати дослідження свідчать про зниження точки безбитковості за продукцією набір дерев'яного посуду за період 2022-2023 (прогноз) років (рис. 3.4).

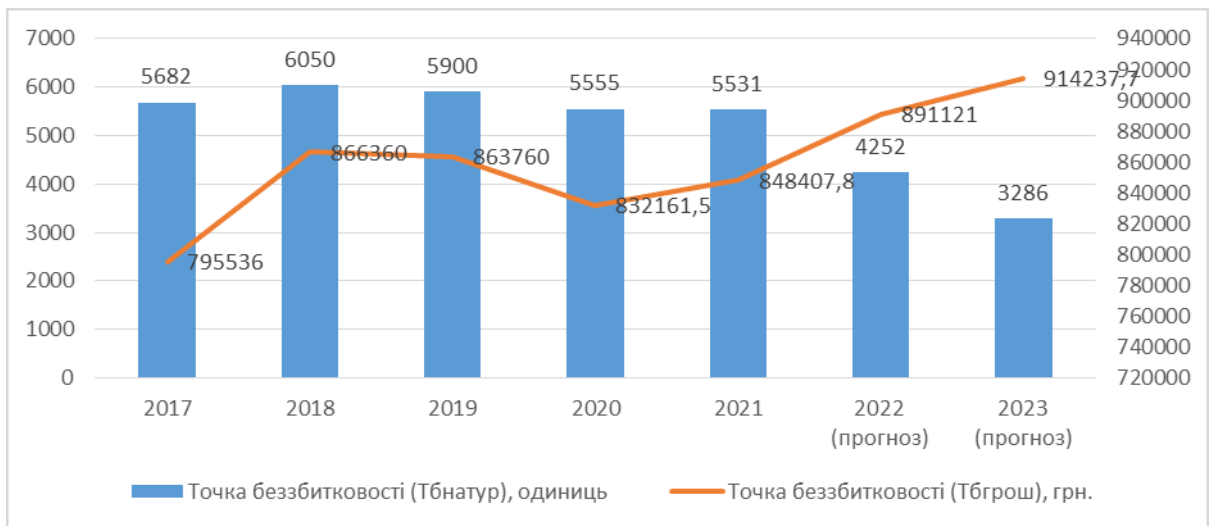

Рисунок 3.4 – Точка беззбитковості для набору дерев’яного посуду виробництва ТОВ «Терекопосуд» у поточному та прогнозованому періодах
Джерело: сформовано автором самостійно

У прогнозованому періоді за даним асортиментом продукції прогнозується зниження точки беззбитковості підприємства ТОВ «Терекопосуд» до рівня 4252 од. або 891121 грн у 2022 (прогноз) році та 3285 одиниць або 914238 грн у 2023 (прогноз) році.

Отже, використання стратегії «конкурентних цін» забезпечить зниження точки беззбитковості у натуральних показниках. Підприємству також слід застосовувати стратегію «цінового зростання», оскільки підвищення ціни несуттєво вплине на попит на основний асортимент продукції, проте забезпечить зниження точки беззбитковості та стимулюватиме зростання ефективності виготовлення і реалізації продукції.

При зміні цін, керівництву ТОВ «Терекопосуд» досить значну увагу необхідно приділяти питанням цінової еластичності та забезпечення відповідності пропозиції і попиту.

3.2 Досягнення стабільності функціонування ТОВ «Терекопосуд» за допомогою визначення основних чинників впливу на його прибуток

Для постійного забезпечення стабільності функціонування та беззбитковості виробничо-господарської діяльності ТОВ «Терекопосуд» необхідно реалізовувати діяльність, пов'язану із зростанням рентабельності, а також слід шукати резерви зростання прибутковості. Резерв є кількісною величиною, виявляється на стадіях планування та безпосереднього виробництва та реалізації продукції.

Важливими джерелами зростання розміру прибутку на підприємстві є забезпечення приросту виробництва та реалізації продукції, оптимізації і зниження собівартості, активізація маркетингової діяльності за рахунок пошуку найбільш вигідних ринків збуту продукції (рис. 3.5).

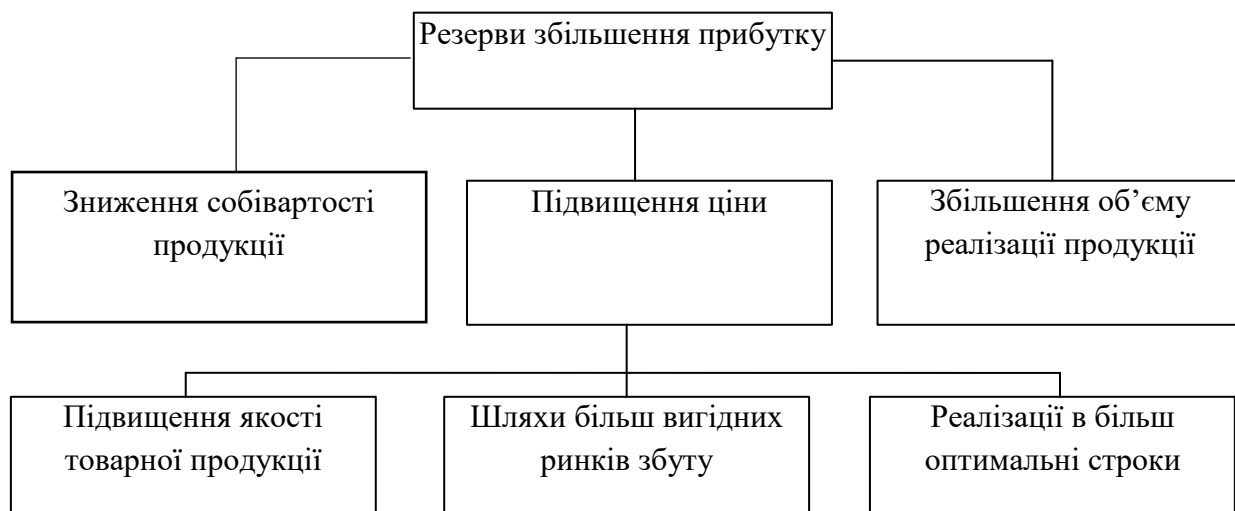

Рисунок 3.5 – Резерви зростання прибутковості підприємства ТОВ «Терекопосуд» у перспективному періоді

Досить важливим є визначення основних можливих напрямів зростання прибутковості виробничо-господарської діяльності ТОВ «Терекопосуд», зокрема пропонуємо забезпечити: зростання обсягів виготовленої на підприємстві продукції; зниження витрат виробничо-господарської діяльності та подальшого продажу продукції; значну економію та раціональне

використання наявних ресурсів; реалізацію продукції на значно вигідніших ринках збуту.

Для визначення основних чинників впливу на узагальнюючий показник здійснимо факторний аналіз формування ключових структурних елементів чистого прибутку, а також визначимо ключові складові витрат, що впливають на стан і тенденції зміни наявного чистого прибутку ТОВ «Терекопосуд» (таблиця 3.11).

Таблиця 3.11 – Факторний аналіз чистого прибутку ТОВ «Терекопосуд»

№ з/п	Показник	2020 р.	2021 р.	Відхилення	
				тис. грн	%
1.	Дохід від реалізації продукції (ДР)	24812	22891	-1921	-7,74%
2.	Інші доходи (ДІ)	3	60	57	1900,00%
3.	Собівартість продукції (С)	11682	13033	1351	11,56%
4.	Витрати на управління (ВУ)	2305	2936	631	27,38%
5.	Витрати на збут (ВЗ)	500	784	284	56,80%
6.	Фінансові витрати, в тому числі і інші операційні витрати та інші витрати (ВФ)	40	193	153	382,50%
7.	Податок на прибуток (ПП)	40	53	13	32,50%
8.	Чистий прибуток (ЧП)	10248	5952	-4296	-41,92%

Джерело: сформовано автором самостійно на основі звітності підприємства [Додаток А]

Визначимо вплив основних чинників на зміну доходу від реалізації. Дохід від реалізації у 2020 році становив 24812 тис грн. і був на 1921 тис. грн нижчим, ніж у 2021 році (на 7,74%). Дане зниження обумовлено впливом наступних чинників: ціни реалізації продукції та розміру реалізації продукції.

Визначимо величину впливу кожного із чинників у такий спосіб:

$$\Delta ДР_{ц} = ДР_{2021} - ДР_{2020} : 1,11 = 22891 - 24812 : 1,11 = 537,85 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta ДР_{о} = ДР_{2021} - ДР_{2020} = 22891 - 24821 = -1930 \text{ тис. грн.}$$

Зростання цін на основний асортимент виготовленої продукції ТОВ «Терекопосуд» забезпечило збільшення виручки від реалізації на

537,85 тис. грн, а зниження загального обсягу виготовлення продукції призвело до зниження доходу від реалізації на 1930 тис. грн.

Здійснено дослідження впливу чинників на зміну собівартості продукції. У 2020 році собівартість становила 11682 тис. грн, а у 2021 р. – збільшилася до показника 13033 тис. грн, що на 1351 тис. грн або 11,56% більше, ніж у попередньому році.

$$\Delta C_{\text{ц}} = C_{2021} - C_{2020} : 1,11 = 13033 - 11682 : 1,11 = 2509 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta C_{\text{о}} = C_{2021} - C_{2020} + \Delta C_{\text{ц}} = 13033 - 11682 + 2509 = 3860 \text{ тис. грн.}$$

Отже, за рахунок зміни ціни собівартість реалізації зросла на 2509 тис. грн, а за рахунок зміни обсягу випуску зросла на 3860 тис. грн.

Ціна реалізації продукції впливає на чистий прибуток у складі двох чинників впливу – доходу і собівартості від реалізації. При цьому вплив у складі собівартості зменшує розмір чистого прибутку, а у складі доходу від реалізації – збільшує. З огляду на подане вище, загальний вплив ціни реалізації на чистий прибуток підприємства можна розрахувати наступним чином:

$$\Delta \text{ЧП}_{\text{ц}} = \Delta \text{ДР}_{\text{ц}} - \Delta C_{\text{ц}} = 538,85 - 2509 = -1890 \text{ тис. грн.}$$

За рахунок збільшення ціни продукції чистий прибуток підприємства знизився на 1969,83 тис. грн.

Визначаючи вплив на прибуток витрат на збут продукції, витрат на управління та фінансових витрат, слід відзначити, що це чинники зворотного впливу, відповідно слід поставити знак мінус у формулу:

$$\begin{aligned} \Delta \text{ЧП}_{\text{в}} &= - (ВУ_{2021} + ВЗ_{2021} + ВФ_{2021}) - (ВУ_{2020} + ВЗ_{2020} + ВФ_{2020}) = \\ &= (2936+784+193) - (2305+500+40) = -1068 \text{ тис. грн.} \end{aligned}$$

Збільшення відзначених витрат у 2021 році порівняно з 2020 роком призвело до зменшення розміру чистого прибутку на суму 1068 тис. грн.

Визначимо вплив розміру інших доходів діяльності підприємства на зміну обсягу чистого прибутку підприємства за наступною формулою:

$$\Delta \text{ЧП}_i = \text{ДП}_{2021} - \text{ДП}_{2020} = 60 - 3 = 57 \text{ тис. грн.}$$

За рахунок зростання розміру інших доходів діяльності підприємства розмір чистого прибутку збільшився на суму 57 тис. грн.

Вплив на чистий прибуток податку на прибуток визначимо наступним чином:

$$\Delta \text{ЧП}_{\text{ПП}} = - (\text{ПП}_{2021} - \text{ПП}_{2020}) = - (53 - 40) = -13 \text{ тис. грн.}$$

Зниження величини податку на прибуток сприяло зниженню чистого прибутку на суму 13 тис. грн. Зведені дані представлено у таблиці 3.12

Таблиця 3.12 – Узагальнена таблиця впливу чинників на величину чистого прибутку ТОВ «Терекопосуд»

№ з/п	Показник	Сума, тис. грн
1.	Зміна ціни	538
2.	Обсяг реалізації	-1930
3.	Обсяг випуску	-1890
4.	Витрати на управління, на збут, фінансові витрати	-1068
5.	Інші доходи	57
6.	Податок на прибуток	-13
7.	Усього зміна чистого прибутку	-4296

Джерело: сформовано автором самостійно

У подальшому на ТОВ «Терекопосуд» важливо забезпечувати стійкість виробничо-господарської діяльності та подальший розвиток за рахунок наступного: зростання розміру виробництва та збільшення продажу продукції підприємства; зростання продуктивності праці персоналу підприємства; зниження витрат і оптимізації структури витрат виробництва продукції; ефективної реалізації цінової політики підприємства; ефективної

побудови ділових взаємовідносин із посередниками, споживачами та постачальниками; зростання результативності системи маркетингу підприємства; підвищення якості і конкурентоспроможності продукції підприємства; проведення наукових досліджень та інноваційної активності; постійного дослідження ринку, поведінки конкурентів і споживачів, і на їх основі визначення стратегії розвитку підприємства. Зростання прибутку та прибутковості діяльності підприємства є визначальним чинником зростання ефективності його виробничо-господарської діяльності.

Висновки до розділу 3

1. Здійснені дослідження підтверджують, що підприємству слід застосовувати стратегію «цінового зростання», оскільки це несуттєво вплине на попит на основний асортимент продукції, проте забезпечить зниження точки беззбитковості та стимулюватиме зростання ефективності виготовлення і реалізації продукції.

2. Для досягнення стабільності функціонування підприємства важливо шукати резерви зростання розміру прибутку. Аналіз факторів впливу показав, що на чистий прибуток ТОВ «Терекопосуд» найбільший вплив мали зростання рівня цін і собівартості виробництва, що знизило розмір виготовленої продукції та вплинуло на збільшення розміру чистого прибутку на суму 538 тис. грн.

Зміна обсягу реалізації (зниження) негативно вплинула на чистий прибуток і забезпечила його падіння на 1930 тис. грн. Поряд із цим, витрати на управління, збут, фінансові витрати знизили суму чистого прибутку на 1068 тис. грн. За рахунок збільшення інших доходів величина чистого прибутку зросла на 57 тис. грн.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1 Охорона праці на ТОВ «Терекопосуд»

Організація охорони праці на підприємстві ТОВ «Терекопосуд» – це цілісна система прав, обов'язків та повноважень суб'єктів виробничого процесу, процедур, спрямованих на дотримання безпечного рівня виробництва, правил та нормативних вимог, які регулюють питання найманої праці.

Організація охорони праці на підприємстві ТОВ «Терекопосуд» покладається на роботодавця. Завдання роботодавця також полягає у забезпеченні дотримання прав робітників, передбачених у нормативних та регуляторних актах з охорони праці.

Для створення безпечних і здорових умов праці роботодавець виконує, зокрема, такі функції [45]:

- формує відповідні відділи і призначає уповноважених осіб для нагляду за дотриманням вимог охорони праці, затверджує внутрішні правила, технологічні карти та стандарти;
- затверджує колективний договір та вживає комплексні заходи для підтримання і підвищення рівня охорони праці;
- розробляє програму оптимізації виробництва, впроваджує новітні технології та наукові досягнення;
- відповідає за належний стан промислових будівель, приміщень, виробничого обладнання та машин;
- вживає невідкладних заходів для допомоги постраждалим, організовує виплату компенсації таким особам;
- несе персональну відповідальність за рівень охорони праці і порушення іншими особами її вимог;
- здійснює нагляд за додержанням робітниками технологічних

процесів, установлених правил поведінки та режиму роботи.

Охорона праці на підприємстві ТОВ «Терекопосуд» не може належним чином забезпечуватися без належного рівня фінансування. Відповідальною особою за формування матеріального і грошового забезпечення охорони праці є роботодавець.

Для підприємств, незалежно від форм власності, або фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, витрати на охорону праці становлять не менше 0,5 відсотка від фонду оплати праці за попередній рік.

У колективному договорі сторони передбачають, зокрема, комплексні заходи щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення рівня охорони праці, запобігання виробничому травматизму, професійному захворюванню, аваріям і пожежам; визначають обсяги та джерела фінансування цих заходів.

Інструктажі з питань охорони праці. Перед початком роботи нового працівника роботодавець згідно зі ст. 29 КЗпП зобов'язаний проінформувати його під розписку про умови праці, наявні на його робочому місці. У тому числі, про всі небезпечні чи шкідливі виробничі фактори, які ще не усунуто, та про можливі наслідки їх впливу на здоров'я працівника, а також про можливі пільги та компенсації за роботу в таких умовах [3]. Крім того, при прийнятті на роботу всі працівники повинні за рахунок роботодавця пройти вступний інструктаж, навчання, перевірку знань, первинний інструктаж на робочому місці, стажування і набуття навичок безпечних методів праці. Тільки після цього працівники допускаються до самостійної роботи. Вступний інструктаж проводить спеціаліст з охорони праці, а первинний – безпосередній керівник працівника. Надалі з працівниками ТОВ «Терекопосуд» повинні проводитися повторні інструктажі (раз на квартал при виконанні робіт підвищеної небезпеки або раз на півріччя), решту позапланові (при зміні правил охорони праці, зміни в обладнанні або при порушенні працівником правил охорони праці) та цільові інструктажі

(зокрема, при разових роботах, не пов'язаних зі спеціальністю). Інформація про проведення інструктажів має вноситися до відповідного журналу, завірені підписом як того, кого інструктували, так і того, хто інструктував.

Навчання і перевірку знань з питань охорони праці. Згідно зі ст. 18 Закону «Про охорону праці» працівники, зайняті на роботах з підвищеною небезпекою або там, де є потреба у професійному доборі, повинні щороку проходити навчання і перевірку знань з питань охорони праці. Навчання з питань охорони праці таких працівників може проводитися як безпосередньо на підприємстві, так і іншим суб'єктом господарювання, що займаються таким навчанням. Перевірка знань працівників з питань охорони праці повинна здійснюватися відповідною комісією підприємства, склад якої затверджується керівником підприємства [6].

Проведення медичних оглядів. Згідно зі ст. 169 КЗпП роботодавець зобов'язаний за свої кошти організувати проведення попереднього (при прийнятті на роботу) та періодичних (протягом трудової діяльності) медоглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі. Також він зобов'язаний проводити щорічний обов'язковий медогляд осіб віком до 21 року. Результати профмедогляду працівників у вигляді заключення фахівців про можливість допуску працівника до роботи заносяться в їх медичні довідки, які повинні зберігатися у роботодавця. Інформацію про організацію трудових медичних оглядів, а також взірці відповідних бланків можна отримати на сайті Управління Держпраці у Тернопільській області: розділ «Діяльність», підрозділ «Медичні огляди».

На ТОВ «Терекопосуд», де технологічний процес, використовуване обладнання, сировина та/або матеріали є потенційними джерелами шкідливих і небезпечних виробничих чинників, які можуть негативно впливати на стан здоров'я працюючих, повинна проводитись атестація робочих місць за умовами праці. Така атестація повинна проводитися атестаційною комісією, склад і повноваження якої визначаються наказом по

підприємству в строки, передбачені колективним договором, але не рідше одного разу на 5 років. Порядок проведення такої атестації передбачений постановою КМУ від 01.08.1992 р. № 442. Відомості про результати атестації заносяться в картку умов праці.

Нещасні випадки. Згідно зі ст. 22 Закону «Про охорону праці» роботодавець зобов'язаний організувати розслідування та вести облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій у порядку, встановленому постановою КМУ від 30.11.2011 р. № 1232. За результатами такого розслідування роботодавець повинен затвердити акт за формою Н-5 та Н-1 (якщо він визнаний пов'язаним з виробництвом).

4.2 Забезпечення безпеки виробничої діяльності підприємства у разі виникнення надзвичайної ситуацій з викидом (виливом) аміаку

Аварії (катастрофи) на підприємствах, транспорті та продуктопроводах можуть супроводжуватися викидом (виливом) в атмосферу і на прилеглу територію небезпечних хімічних речовин (НХР), таких як хлор, аміак, синильна кислота, фосген, сірчаний ангідрид та інші. Це являє серйозну небезпеку для населення, заражене повітря уражає органи дихання, а також очі, шкіру та інші органи.

Фактори небезпеки викиду (розливу) хімічно небезпечних речовин: забруднення навколишнього середовища, небезпека для всього живого, що опинилося на забрудненій місцевості (загибель людей, тварин, знищення посівів та ін.), крім того, внаслідок можливого хімічного вибуху виникнення сильних руйнувань на значній території.

Аміак – безбарвний газ із різким задушливим запахом, добре розчинний у воді, вибухонебезпечний, токсичний. Аміак легший за повітря, тому для захисту необхідно використовувати укриття, підвали та нижні поверхи будинків [56].

Аміак – горючий газ. Горить при наявності джерела вогню. Пари з повітрям створюють вибухонебезпечні суміші. Ємності із аміаком можуть

вибухати при нагріванні.

У випадку розливу рідкого аміаку і його концентрованих розчинів не можна доторкатися до розлитої рідини.

Ознаки отруєння аміаком: нежить, кашель, важке дихання, задуха; підвищене серцебиття, порушена частота пульсу; при контакті з рідким аміаком виникає обмороження, можливий опік з пухирями, виразки.

Правила поведінки в умовах викиду (випливу) аміаку:

– виходити із зараженого району необхідно перпендикулярно напрямку вітру;

– якщо немає можливості вийти з району зараження, необхідно укритися в укриттях, підвалах, квартирах (будинках), попередньо загерметизувавши вікна, двері, вентиляцію (бажано тканиною, змоченою в лимонній кислоті або слабкому розчині оцту чи води);

– в квартирі (будинку) бажано пройти до ванної кімнати та включити душ на мілке розпилення (вода поглинає аміак із повітря), вентиляцію не включати (витягує чисте повітря та затягує забруднене);

– якщо чуєте запах аміаку – дихати через зволожену марлеву пов'язку (бажано змочити 5% розчином оцтової або лимонної кислоти).

Перша допомога при отруєнні аміаком [56]:

1. Одягніть протигаз і виведіть ураженого на свіже повітря;
2. Дайте подихати зволженим повітрям (теплыми водяними парами 10%-ного розчину ментолу в хлороформі);
3. Дайте йому теплого молока з «Боржомі» або харчовою содою;
4. При задусі необхідний кисень;
5. При спазмі голосових щілин забезпечте тепло на ділянку шиї, теплі ванночки, інгаляцію;
6. При зупинці дихання проведіть серцево-легеневу реанімацію;
7. При потраплянні в очі – промийте водою або 0,5-1%-ним розчином квасців, вазеліновою або оливковою олією;
8. При ураженні шкіри – обмийте чистою водою, зробіть примочки з

5%-ного розчину оцтової, лимонної або соляної кислоти.

Висновки до розділу 4

1. Організація охорони праці на підприємстві – це цілісна система прав, обов'язків і повноважень суб'єктів виробничого процесу, процедур, спрямованих на дотримання безпечного рівня виробництва, правил та нормативних вимог, які регулюють питання найманої праці.

Організація охорони праці на підприємстві покладається на роботодавця. Завдання роботодавця також полягає у забезпеченні дотримання прав робітників, передбачених у нормативних та регуляторних актах з охорони праці.

2. Визначено, що аміак – безбарвний газ із різким задушливим запахом, добре розчинний у воді, вибухонебезпечний, токсичний. Він легший за повітря, тому для захисту необхідно використовувати укриття, підвали та нижні поверхи будинків. Встановлено правила поведінки в умовах викиду (виліву) аміаку.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі на основі дослідження теоретико-методичних основ і шляхів забезпечення безбитковості господарської діяльності підприємства вироблено практичні рекомендації щодо її досягнення ТОВ «Терекопосуд». Основні висновки дослідження полягають у вирішенні поставлених завдань:

1. Встановлено сутність поняття «точка безбитковості» підприємства та те, що вона визначає той розмір реалізації його продукції (товарів, послуг), чистий прибуток від якого покриватиме усі витрати, що прямо пов'язані із виготовленням цієї продукції.

2. Ідентифіковано та проаналізовано чинники, від яких прямо залежить рівень безбитковості діяльності підприємства: внутрішні та зовнішні. Визначено, що фактори внутрішнього середовища безпосередньо залежать від діяльності самого підприємства і визначають особливості його діяльності та розвитку. До зовнішнього середовища функціонування підприємства належить частина соціально-економічного середовища, в рамках якої підприємство діє та розвивається.

3. Досліджено, що в науковій літературі склалися різноманітні підходи щодо дослідження точки безбитковості та розрахунку необхідного розміру виробництва для прибуткової діяльності. Відповідно, точка безбитковості може бути визначена трьома методами: рівнянь, графічним і маржинального доходу. Зроблено висновок про те, що на основі інформації про той обсяг виробництва та подальшого збуту продукції, у відповідності до якого досягається прибутковість виробничо-господарських рішень, менеджери підприємства мають змогу краще орієнтуватися у ситуації та ефективніше визначати перспективи функціонування бізнесу.

4. ТОВ «Терекопосуд» реалізує діяльність у сфері виробництва і реалізації виробів із деревини, корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння.

5. ТОВ «Теркопосуд» має задовільний фінансовий стан, зокрема, підприємство володіє значною матеріально-технічною базою, яка постійно оновлюється; показники ліквідності свідчать про ліквідний баланс підприємства; показники фінансової стійкості – про платоспроможність та забезпеченість підприємства власними оборотними засобами для здійснення своєї діяльності; показники ділової активності – про нарощування підприємством випуску основної продукції і дають підстави стверджувати про успішність та прибутковість основної діяльності підприємства.

6. Спостерігаємо зростання розміру точки беззбитковості підприємства у грошовому вимірі на 8592 тис. грн за період 2020-2021 років (із 5013 тис. грн до рівня 13606 тис. грн) та зростання із 12,17 тис. од. до значення 26,89 тис. од. за останні два роки.

Запас фінансової міцності даного підприємства знизився із 19798 тис. грн. у 2020 році до рівня 9285 тис. грн у 2021 році, що свідчить про зниження фінансового потенціалу і зниження фінансової стійкості та зростання порогу рентабельності досліджуваного підприємства.

Здійснені дослідження підтверджують, що підприємству слід застосовувати стратегію «цінового зростання», оскільки це несуттєво вплине на попит на основний асортимент продукції, проте забезпечить зниження точки беззбитковості та стимулюватиме зростання ефективності виготовлення і реалізації продукції.

7. Для досягнення стабільності функціонування підприємства важливо шукати резерви зростання розміру прибутку. Аналіз факторів впливу показав, що на чистий прибуток ТОВ «Терекопосуд» найбільший вплив мали зростання рівня цін і собівартості виробництва, що знизило розмір виготовленої продукції та вплинуло на збільшення розміру чистого прибутку на суму 538 тис. грн. Зміна обсягу реалізації (зниження) негативно вплинула на чистий

прибуток і забезпечила його падіння на 1930 тис. грн. Поряд із цим, витрати на управління, збут, фінансові витрати знизили суму чистого прибутку на 1068 тис. грн. За рахунок збільшення інших доходів величина чистого прибутку зросла на 57 тис. грн.

8. Організація охорони праці на підприємстві – це цілісна система прав, обов'язків і повноважень суб'єктів виробничого процесу, процедур, спрямованих на дотримання безпечного рівня виробництва, правил та нормативних вимог, які регулюють питання найманої праці.

Організація охорони праці на підприємстві покладається на роботодавця. Завдання роботодавця також полягає у забезпеченні дотримання прав робітників, передбачених у нормативних та регуляторних актах з охорони праці.

Визначено, що аміак – безбарвний газ із різким задушливим запахом, добре розчинний у воді, вибухонебезпечний, токсичний. Він легший за повітря, тому для захисту необхідно використовувати укриття, підвали та нижні поверхи будинків. Встановлено правила поведінки в умовах викиду (випливу) аміаку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук Р. В. Методичні підходи до аналізу рентабельності та беззбитковості виробництва продукції й оптимізації її асортименту. *Економіка АПК*. 2017. № 5. С. 133–140.
2. Аптекарь С. С., Нефьодова Ю. В. Моделювання динамічної точки беззбитковості. *Прометей. Зб. наук. пр. з економіки*. Вип. 3 (27). Донецьк: ДЕГІ, 2021. С.139–145.
3. Атаманчук П. С. Охорона праці в галузі: навчальний посібник. К.: ЦНЛ. 2017. 322 с.
4. Баб'як Н. Д., Крутоус Н. Ю. СVP-аналіз в умовах багатопродуктового виробництва як інструмент операційного контролінгу. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. Вип. 1. 2021. С. 11–19. DOI: 10.31521/2313-092X/2021-1(109)-2.
5. Бала В. В. Розрахунок точки беззбитковості як необхідна умова визначення інвестиційної привабливості підприємства. *Ефективна економіка*. 2011. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=818>.
6. Березуцький В. В. Основи охорони праці в галузі. Х. Факт. 2016. 480 с.
7. Бехтер Л. А. Сутність та роль безготівкових розрахунків в господарській діяльності підприємства. *Економічний простір*. 2020. № 54. С. 151–155.
8. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. К.: Ольга, 2010. 724 с.
9. Булуй О. Г. Моделювання межі беззбитковості виробництва продукції у сільськогосподарському підприємстві. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/2301/1/Naukovi_praci_PDAA_2012_2_58-63.pdf.
10. Василенко Ж. А., Глушенкова Н. О. Шляхи забезпечення

беззбитковості підприємства. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2019. №5. С. 101–107.

11. Галушко В. П. Точка беззбитковості: теоретичні погляди на методологію розрахунків. *Економіка АПК*. 2016. № 10. С. 3–7.

12. Гаркуша Н. М., Цуканова О. В., Горошанська О. О. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті: навч. посіб. 2-ге вид., стер. К.: Знання, 2012. 591 с.

13. Гронтковська Г. Е., Косик А. Ф. Мікроекономіка: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2013. 439 с.

14. Дудар О. Т. Порівняльний маржинальний аналіз ефективності виробництва продукції за органічною та інтенсивною технологіями. *Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. 2012. №2. С. 86–91.

15. Іляш О. І., Єндрущак С. П. Резерви підвищення праці на підприємстві. *Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України*. 2019. Вип. 10.3. С.104–106.

16. Кіндрацька Г. І., Загородній А. Г., Кулиняк Ю. І. Аналіз господарської діяльності: посібник Львів: ЗУКЦ, 2017. 310 с.

17. Клепікова О. А., Сільвестрова Ю. С. Моделювання беззбитковості підприємства з урахуванням обмежень. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 15. Ч.1. С. 195–201.

18. Кобзій О. В. Планування беззбиткової діяльності підприємства в умовах кризи. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. №5. Т.2. С. 188–191.

19. Корінько М. Д. Маржинальний дохід в системі управлінського обліку суб'єктів господарювання України. *Вісник ЖДТУ*. 2011. №2. С. 111–112.

20. Костенко Т.Д., Підгора Є.О., Рижиков В.С. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства. видання 2-ге перероблене та доповнене. Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2019. 400 с.

21. Крамар Ірина, Машталер Юрій. Забезпечення ефективності діяльності підприємства у змінних умовах господарювання. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (30 жовтня 2020 р.) / Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2020. С. 41–42.

22. Лаврик У. В., Бодник К. Ю. Сучасні підходи до управління витратами промислових підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2013. Вип. 24. С. 360–367.

23. Макаренко П. М., Мельник Л. Ю., Мельник Л. Л. Фактори впливу на прибутковість аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2012. № 5. С. 79-86.

24. Малюков Володимир, Мариненко Наталія. Модель управління фінансовими ресурсами на адаптацію підприємства до динамічних умов ринкового середовища. Аналітично-інформаційний журнал «Схід». Маріуполь, 2016. № 2 (142). С. 11–15.

25. Мариненко Н. Ю. Вплив турбулентності зовнішнього середовища на адаптивні дії підприємства у процесі розвитку. Актуальні напрями забезпечення ефективності економіки країни: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 8-9 квітня 2016 року) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. У 2-х частинах. Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2016. Ч. 2. С. 82–84.

26. Мариненко Н. Ю. Організація управління адаптивним розвитком суб'єктів господарювання у сучасних ринкових умовах : монографія / Н.Ю. Мариненко ; за заг. ред. Б.М. Андрушківа. Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2016. 312 с.

27. Мариненко Н. Ю. Прогнозування розвитку підприємств : існуючі підходи та методи. *Economics, management, law : realities and perspectives* :

Collection of scientific articles. Les Editions L'Originale, Paris, France, 2016. С. 197–200.

28. Мариненко Н. Ю. Управління формуванням фінансових резервів для реалізації адаптивних заходів на підприємстві. Problems of modern science development : theory and practice : Collection of scientific articles. EDEX, Madrid, España, 2016. P. 120–123.

29. Мариненко Н. Ю., Крамар І. Ю. Перспективно-проблемний аналіз соціально-економічного розвитку західного регіону України. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2019. Вип. 1 (20). С. 52–62. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19kiyzru.pdf>.

30. Мариненко Н. Ю., Тарасова Г. О. Сутність управління адаптивним розвитком промислових підприємств. Розвиток економічних методів управління національною економікою та економікою підприємства: зб. наук. праць ДонДУУ. Донецьк : ДонДУУ, 2014. т. XV. С. 272–279. (Серія – «Економіка»; вип. 282).

31. Мариненко Наталія, Рудюк Ірина. Конкурентні переваги підприємства. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (31 березня 2020 р.) / Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2020. С. 99–100.

32. Мариненко Наталія, Гац Любов, Артеменко Людмила. Діагностика секторів економіки на основі структурних зрушень в суб'єктах господарювання. *Соціально-економічні проблеми і держава*, 2021. Вип. 2 (25). С. 500–510. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21mnyvsg.pdf>.

33. Михальська О. Л. Особливості використання методу маржинального аналізу «cost-volume-profit» (витрати – обсяг продаж). *Фінанси, облік і аудит*. 2014. Випуск 1 (23). С. 260 – 268.

34. Назаренко Т. П. Підходи до методики маржинального аналізу в

наукових дослідженнях. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2017. № 5. С. 71 – 74.

35. Ніпорко Н. І. Поняття системи та методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова*. 2014. Т. 19, Вип. 5-6. С. 130–133.

36. Овсянкіна А. Ю. Діапазон безпеки, його зв'язок з беззбитковістю господарської діяльності підприємства. *Вісник ХНУ ім. Каразіна. Сер.: „Економічні науки”*. Зб. наук. пр. Х.: Вид. ХНУ, 2016. № 650. С. 133–136.

37. Орлов О. О., Рясних Є. Г. Методика маржинального аналізу прибутку і беззбитковості виробництва. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 4. Т. 2. С. 7–10.

38. Павлишин Є. Сутність беззбитковості господарської діяльності підприємства. *Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах»: зб. тез доповідей, 01-02 червня 2022 р. / за заг. ред. О.В. Панухник. Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2022. С.79–80.*

39. Панасюк В. М. Витрати виробництва: управлінський аспект. Тернопіль: Астон, 2015. 288 с.

40. Панухник О. В., Голич Н.В. Реалії розвитку малого бізнесу Тернопільщини в умовах інституційної невизначеності. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка», № 1-2 [78]. 2019. С. 162–168.*

41. Погорєлова Т. О., Бурлака А. І. Як досягти точки беззбитковості. *Вісник НТУ «ХП»*. 2017. Вип. 34. С. 158–162. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.

42. Попович П. Я. Операційний аналіз беззбитковості та маржинальний дохід на одиницю продукції. *Економічний аналіз*. 2018. № 3 (19). С.216–220.

43. Радинський С. В., Семчук О. В. Беззбитковість підприємства: сутність та економічний зміст. Матеріали VI Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів «Актуальні задачі сучасних

технологій». Тернопіль, 16-17 листопада 2017 року. С. 223–224.

44. Римар Р. В. Фінансово-економічний аналіз: підручник для студентів. К. Професіонал. 2015. 528 с.

45. Серіков Я. О. Основи охорони праці: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. Харків, ХНАМГ, 2017. 227 с.

46. Тарадайко К. Є. Методи визначення та оцінка ефективності діяльності підприємства. *Управління проектами, системний аналіз і логістика*. 2017. №3. С. 73–76.

47. Тютюнник Ю. М. Формування та факторний аналіз фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2018. № 1. С. 117–121.

48. Фінанси підприємства: Підручник Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 9-те вид., без змін. К.: КНЕУ, 2015. 552 с.

49. Химич Ірина Григорівна, Тимошик Наталія Степанівна, Подвірна Тетяна Володимирівна. Підприємницькі ризики як можливість забезпечення конкурентоспроможності. Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів розвитку територіальної системи : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 31 жовтня 2020 року. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2020. С. 451–453.

50. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства: Навчальний посібник. К: ЦУЛ, 2012. 656 с.

51. Чимшит С., Грабовський І. Методичні аспекти формування та оцінювання зони беззбитковості. *Галицький економічний вісник*. Том 46. № 3. 2014. С. 155–170.

52. Чугаєвська С. В., Микитюк І. І. Дослідження межі беззбитковості виробництва молока в господарствах Житомирської області. *Формування стратегії розвитку регіонального АПК: Мат. п'ятої міжфак. наук.-практ. конф. молодих вчен.* Житомир: Вид-во ЖНАЕУ, 2019. С. 129–132.

53. Чумаченко М. Г., Білоусова І. Дослідження передумов і припущень при аналізі графіка беззбитковості. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2016. № 5. С. 3–10.

54. Чухліб М. Сутність і природа витрат на виробництво. *Фінанси України*. 2017. № 9. С.31-32

55. Щехорський А. Й. Динамічні моделі беззбиткових обсягів виробництва. *Міжнар. зб. наук. пр.* Житомир: ЖДТУ. 2016. Вип. 1(13). С.187–196.

56. Яким Р. С. Безпека життєдіяльності людини: навч. посібник. Львів: Видавництво «Бескид Біт», 2005. 304 с.

57. Konstantiuk Nataliia, Vynnyk Tetiana. Peculiarities of formation and effective use of financil resources of the enterprise under modern conditions of management. *Business Risk in Changing Dynamics of Global Village 2*. Publishing House of University of Applied Sciences in Nysa, 2019. Pp. 211–222.

58. Markovych Iryna. Changes in Approaches to Understanding the Competitive Advantages of Enterprises. *Nauka i Studia*, 2019. 6(195). Pp. 37–40.

59. Marynenko N. Yu., Pastukh M. I. Directions for enterprise costs optimization. Actual problems of modern technologies : book of abstracts of the IX International scientific and technical conference of young researchers and students (Ternopil, 25th-26th of November 2020) / Ministry of Education and Science of Ukraine, Ternopil Ivan Puluj National Technical Universtiy [et al.]. Ternopil : TNTU, 2020. P. 181.

60. Marynenko N. Yu., Rudiuk I. I. Anti-crisis management under modern conditions. Proceedings of the 5th International Scientific-Practical Conference “Formation of the mechanism of national economic systems competitive positions strengthening in global, regional and local dimensions” (October 30, 2020) / Ternopil Ivan Puluj National Technical Universtiy. Ternopil : PE Palianytsia V.A., 2020. P. 6–7.

61. Marynenko Nataliia. Interpretation of the adaptive approach to the enterprise development. Proceedings of the 8th International Conference on

Eurasian scientific development (March 03, 2016). Vienna, OR : «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH. Pp. 238–241.

62. Marynenko Nataliia. Interpretation of the adaptive approach to the enterprise development. Proceedings of the 8th International Conference on Eurasian scientific development (March 03, 2016). Vienna, OR : «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH. Pp. 238–241.

63. Marynenko Nataliia. Regulators for Adaptive Enterprise Development. *Journal of Global Economy Review*. State Technological Education Institute of Western Macedonia, Kozani, Greece, 2016. Volume 1, No. 5. Pp. 51–56.

64. Marynenko Nataliia. The comprehensive approach to the enterprise's adaptation in the process of development: managerial aspect. *Baltic Journal of Economic Studies*. Riga: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2016. Volume 2, Number 2 (May). Pp. 92–95.

ДОДАТКИ

Таблиця Б.1 – Витрати (постійні та змінні) ТОВ «Терекопосуд» у 2017-2021 роках

Показник	Роки					Відхилення (+;-)	
	2017	2018	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/ 2020
ПОСТІЙНІ ВИТРАТИ							
Оплата праці адміністрації	359	418	435	500	784	65	284
Відрахування на соціальні заходи	79	92	96	110	172	14	62
Витрати на утримання та експлуатацію устаткування	417	488	506	617	648	111	31
Витрати на збут	3962	5162	1956	2305	2936	349	631
Фінансові витрати	602	495	99	16	0	-83	-16
Інші витрати	0	0	0	0	119	0	119
Всього постійних витрат:	5419	6655	3092	3548	4659	456	1111
ЗМІННІ ВИТРАТИ							
Сировина та матеріали	4892	5139	6687	10523	11980	3836	1457
Паливо та енергія на технологічні цілі	115	411	485	636	754	151	118
Заробітна плата виробничих робітників	1598	1794	2119	2665	2805	546	140
Відрахування на соціальні заходи	314	372	441	551	757	110	206
Інші операційні витрати	96	108	97	155	756	58	601
Всього змінних витрат:	7015	7824	9829	14530	17052	4701	2522
Всього постійних та змінних витрат	12434	14479	12921	18078	21711	5157	3633

Джерело: сформовано автором самостійно на основі звітності підприємства [Додаток А]